

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (πέμπτου πενταμελούς τμήματος)
της 27ης Νοεμβρίου 2003 *

Στην υπόθεση T-190/00,

Regione Siciliana, εκπροσωπούμενη από την F. Quadri, avvocato dello Stato, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης από τους V. Di Bucci και Δ. Τριανταφύλλου, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

που έχει ως αντικείμενο την ακύρωση της απόφασης 2000/319/ΕΚ της Επιτροπής, της 22ας Δεκεμβρίου 1999, για το καθεστώς των κρατικών ενισχύσεων που θέσπισε η Ιταλία υπέρ της παραγωγής, μεταποίησης και εμπορίας των προϊόντων που αναφέρονται στο παράρτημα Ι της Συνθήκης ΕΚ (νόμος αριθ. 68, της 27ης Σεπτεμβρίου 1995, της Περιφέρειας της Σικελίας) (ΕΕ 2000, L 110, σ. 17), καθόσον οι κατά το άρθρο 6 του νόμου 68, της 27ης Σεπτεμβρίου 1995, της Περιφέρειας της Σικελίας θεσπισθείσες ενισχύσεις υπέρ εταιριών του τομέα της γεωργίας και της αλιείας αναγνωρίζονται με την προσβαλλόμενη απόφαση ως ασυμβίβαστες προς την κοινή αγορά και η Ιταλία οφείλει να μη προχωρήσει στην εκτέλεση και να ακυρώσει τις εν λόγω ενισχύσεις,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
(πέμπτο πενταμελές τμήμα),

συγκείμενο από τους R. García-Valdecasas, Πρόεδρο, P. Lindh, J. D. Cooke, A. W. H. Meij και H. Legal, δικαστές,

γραμματέας: J. Palacio González, κύριος υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 15ης Μαΐου 2003,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Νομικό πλαίσιο

- 1 Κατ' εφαρμογή του άρθρου 93, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 88, παράγραφος 1, ΕΚ), που προβλέπει ότι η Επιτροπή προτείνει στα κράτη μέλη τα κατάλληλα μέτρα σχετικά με τα καθεστώτα ενισχύσεων που υφίστανται στα κράτη αυτά, τα οποία απαιτεί η προοδευτική ανάπτυξη και η λειτουργία της κοινής αγοράς, η Επιτροπή καθόρισε τα κριτήρια συμβατότητας των πιστώσεων διαχείρισεως με τους κανόνες της Συνθήκης που τυγχάνουν εφαρμογής στις κρατικές ενισχύσεις σε ανακοίνωση, δημοσιευθείσα στις 16 Φεβρουαρίου 1996, όσον αφορά κρατικές ενισχύσεις για επιδοτούμενα βραχυπρόθεσμα δάνεια στη γεωργία (ΕΕ C 44, σ. 2, στο εξής: ανακοίνωση για τις πιστώσεις διαχείρισεως).
- 2 Στις 4 Ιουλίου 1997, η Επιτροπή ενημέρωσε τα κράτη μέλη σχετικά με την απόφασή της να αναστείλει την εφαρμογή της ανακοινώσεως για τις πιστώσεις διαχείρισεως, κατόπιν της διαπιστώσεως ορισμένων ερμηνευτικών προβλημάτων. Με το από 19 Οκτωβρίου 1997 έγγραφο, η Επιτροπή πληροφόρησε τα κράτη μέλη ότι η εν λόγω αναστολή θα έληγε στις 30 Ιουνίου 1998, ημερομηνία κατά την οποία θα εφάρμοζε την ανακοίνωση για τις πιστώσεις διαχείρισεως σύμφωνα με την εκτιθέμενη στο έγγραφο αυτό ερμηνεία.
- 3 Η ακολουθούμενη από την Επιτροπή πρακτική πριν από την εφαρμογή της ανακοινώσεως για τις πιστώσεις διαχείρισεως παρατίθεται σε έγγραφο της Επιτροπής με

τίτλο «Η πολιτική του ανταγωνισμού στη γεωργία» (αριθ. 22, *Η Πράσινη Ευρώπη — Νέα της κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού*, Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο, 1987, σ. 12):

«Όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις στον τομέα των πιστώσεων διαχείρισης γενικά, η Επιτροπή επιφυλάχθηκε να διατυπώσει την άποψή της σε μεταγενέστερο στάδιο. Ωστόσο, οι ενισχύσεις που χορηγούνται υπό μορφή πιστώσεων διαχείρισης με μειωμένο επιτόκιο θεωρούνται ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά όταν χορηγούνται:

- για μια διάρκεια μεγαλύτερη από την περίοδο εμπορίας (12 μήνες)·

- σε ένα προϊόν και για μία μόνο ενέργεια (για παράδειγμα αποθεματοποίηση οίνου, αγορά βοοειδών, κ.λπ.).

Η θέση αυτή δικαιολογείται από το γεγονός ότι η γεωργική παραγωγή, με τις ιδιαιτερότητές της που συνδέονται με τους κύκλους παραγωγής, συνεπάγεται ειδικές ανάγκες χρηματοδοτήσεως.»

4 Συναφώς, στη Δέκατη έβδομη έκθεση για την πολιτική ανταγωνισμού (Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο, 1988, σημείο 259) διευκρινίζεται ότι το προπαρατιθέμενο κείμενο περιγράφονται οι γενικές γραμμές που ακολουθεί η Επιτροπή για την εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού στη γεωργία.

- 5 Η πρακτική αυτή μνημονεύεται επίσης στην ανακοίνωση για τις πιστώσεις διαχειρίσεως, η οποία επισημαίνει —πριν από τη θέσπιση των νέων εφαρμοστέων στο μέλλον κανόνων— ότι η Επιτροπή εφαρμόζει, επί πολλά έτη, μια πολιτική μη αντίθεσης όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις που χορηγούνται με βραχυπρόθεσμα επιδοτούμενα δάνεια στον τομέα της γεωργίας και ότι «μοναδικοί όροι που τίθενται από την Επιτροπή για τις εν λόγω επιδοτήσεις είναι οι ακόλουθοι: η περίοδος του δανείου ανέρχεται κατ' ανώτατο όριο σε ένα έτος, και σωρευτικά, η διάθεσή του δεν περιορίζεται σε ένα μόνο προϊόν ή σε μία μόνο επιχείρηση», τονίζοντας ότι «δεν υπάρχει όριο σχετικά με το ύψος της ενισχύσεως ούτε κανένα εμπόδιο, όσον αφορά κάθε μεμονωμένο δικαιούχο, για την ετήσια ανανέωση του επιδοτουμένου δανείου» (ανακοίνωση για τις πιστώσεις διαχειρίσεως, πέμπτο εδάφιο).
- 6 Όσον αφορά τις χαρακτηριζόμενες ως «νέες» ενισχύσεις, το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ορίζει:

«Η Επιτροπή ενημερώνεται εγκαίρως περί των σχεδίων που αποβλέπουν να θεσπίσουν ή να τροποποιήσουν τις ενισχύσεις, ώστε να δύναται να υποβάλει τις παρατηρήσεις της. Αν κρίνει ότι σχέδιο ενισχύσεως δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, κατά το άρθρο 92 [νυν άρθρο 87 ΕΚ], κινεί αμελλητί τη διαδικασία που προβλέπεται από την προηγούμενη παράγραφο. Το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος δεν δύναται να εφαρμόσει τα σχεδιαζόμενα μέτρα πριν η Επιτροπή καταλήξει σε τελική απόφαση.»

- 7 Το περιεχόμενο του άρθρου 93 διευκρινίστηκε από τον κανονισμό (ΕΚ) 659/1999 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου 93 της Συνθήκης ΕΚ (ΕΕ L 83, σ. 1), που τέθηκε σε ισχύ στις 16 Απριλίου 1999.

Ιστορικό της διαφοράς

A — Καθεστώς ενισχύσεων που τέθηκε σε εφαρμογή με το άρθρο 48 του περιφερειακού νόμου αριθ. 32, της 23ης Μαΐου 1991, και η εξέτασή του εκ μέρους της Επιτροπής

- 8 Με το από 10 Ιουνίου 1991 έγγραφο, η Ιταλική Κυβέρνηση κοινοποίησε στην Επιτροπή, σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης (νυν άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ), ένα καθεστώς ενισχύσεων που τέθηκε σε εφαρμογή από την Περιφέρεια της Σικελίας στο πλαίσιο του περιφερειακού νόμου αριθ. 32, της 23ης Μαΐου 1991 (στο εξής: περιφερειακός νόμος 32/91), όσον αφορά τις παρεμβάσεις στον γεωργικό τομέα.
- 9 Το άρθρο 48 του περιφερειακού νόμου 32/91 προβλέπει τη χορήγηση, για την περίοδο 1991-1993, επιδοτήσεως των επιτοκίων που οφείλονται στα πιστωτικά ιδρύματα και τις τράπεζες για δάνεια διάρκειας μικρότερης του έτους, χορηγούμενα σε εμπόρους, η έδρα των οποίων και το κέντρο επιχειρήσεων βρίσκονται στην Ιταλία και ο κύκλος εργασιών των οποίων αντιστοιχεί τουλάχιστον κατά το 70 % στην πώληση εσπεριδοειδών και οπωροκηπευτικών προϊόντων εκτός του εδάφους της περιφέρειας. Οι διατάξεις του είναι οι ακόλουθες:

«1. Ο υπεύθυνος της Περιφέρειας, που είναι εντεταλμένος για τη γεωργία και τα δάση, μπορεί να χορηγεί, για τα έτη 1991 έως 1993, επιδότηση επιτοκίων στα πιστωτικά ιδρύματα και οργανισμούς για δάνεια διαχείρισης, διάρκειας μη υπερβαίνουσας το έτος, χορηγούμενα σε επιχειρηματίες, η έδρα των οποίων και το κέντρο επιχειρήσεων βρίσκονται στην Ιταλία και ο όγκος εργασιών των οποίων αντιστοιχεί τουλάχιστον κατά το 70 % στην πώληση εσπεριδοειδών και οπωροκηπευτικών προϊόντων εκτός του εδάφους της περιφέρειας.

2. Ο εναπομένων επιβαρύνων τους εμπόρους συντελεστής επιτοκίου αντιστοιχεί στον συντελεστή που καθορίζεται κατ' εφαρμογή του άρθρου 4, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του περιφερειακού νόμου αριθ. 13, της 25ης Μαρτίου 1986.

3. Πλην της περιόδου εμπορίας 1990/1991, επιδοτούμενο δάνειο χορηγείται με την προϋπόθεση ότι τουλάχιστον το 51 % των τιθεμένων σε εμπορία προϊόντων αγοράζονται από γεωργικούς συνεταιρισμούς και τα μέλη τους και από αναγνωρισμένες ενώσεις γεωργικών παραγωγών κατ' εφαρμογή των διεπαγγελματικών συμφωνιών.

4. Το ποσό του επιδοτούμενου δανείου —που αναλογεί σε ετησίως καθοριζόμενα ανώτατα όρια, σύμφωνα με το άρθρο 18, τέταρτο εδάφιο, του περιφερειακού νόμου αριθ. 13, της 25ης Μαρτίου 1986— δεν μπορεί, εν πάση περιπτώσει, να υπερβεί το 50 % του μέσου όγκου του κύκλου εργασιών των τριών τελευταίων ετών όπως προκύπτει από τις δηλώσεις του ΦΠΑ.

5. Οι επιχειρηματίες που δικαιούνται της ενισχύσεως υποχρεούνται να διατηρούν τα επίπεδα απασχολήσεως και να τηρούν τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας. Στην περίπτωση που αποδειχθεί ότι δεν τηρούνται οι υποχρεώσεις αυτές, ο περιφερειακός εντεταλμένος για τη γεωργία και τα δάση προβαίνει στην ανάκληση της επίδικης ενισχύσεως και στην ανάκτηση των καταβληθέντων ποσών, προσαυξημένων νομιμοτόκως.

6. Ποσό 30 000 εκατομμυρίων ιταλικών λιρών (ITL) καταλογιστέο στο οικονομικό έτος 1991 εγκρίνεται για τη θέση σε εφαρμογή του παρόντος άρθρου για την περίοδο 1991-1993.

7. Οι εγκεκριμένες με το παρόν άρθρο δαπάνες πρέπει να προορίζονται κατά 70 % στον γεωργικό τομέα.»

- 10 Με το από 14 Δεκεμβρίου 1992 έγγραφο, η Επιτροπή πληροφόρησε την Ιταλική Κυβέρνηση, όσον αφορά το άρθρο 48 του περιφερειακού νόμου 32/91, ότι «προκειμένου για τις ενισχύσεις υπό μορφή πιστώσεων διαχείρισεως με επιδοτούμενο επιτόκιο, η Επιτροπή δεν απαγορεύει τη χορήγησή τους, αλλά επιφυλάσσεται να αναθεωρήσει τη θέση της μεταγενέστερα, σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 1, της Συνθήκης».

B — Αναχρηματοδότηση του καθεστώτος ενισχύσεων, που τέθηκε σε εφαρμογή από το άρθρο 48 του περιφερειακού νόμου 32/91, από το άρθρο 7 του περιφερειακού νόμου 81, της 7ης Νοεμβρίου 1995, και από το άρθρο 20 του περιφερειακού νόμου 33, της 18ης Μαΐου 1996, και η εξέτασή της από την Επιτροπή

- 11 Με το από 6 Δεκεμβρίου 1995 έγγραφο, η Ιταλική Κυβέρνηση κοινοποίησε στην Επιτροπή, σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, ένα καθεστώς ενισχύσεων που τέθηκε σε εφαρμογή από την Περιφέρεια της Σικελίας στο πλαίσιο του περιφερειακού νόμου αριθ. 81, της 7ης Νοεμβρίου 1995 (στο εξής: περιφερειακός νόμος 81/95), όσον αφορά πολυάριθμες παρεμβάσεις στον γεωργικό τομέα. Το άρθρο 7 επιτρέπει την αναχρηματοδότηση για το οικονομικό έτος 1995 του καθεστώτος ενισχύσεων που τέθηκε σε εφαρμογή από το άρθρο 48 του περιφερειακού νόμου 32/91 για τη γεωργική περίοδο 1992/1993:

«Για τους σκοπούς που αναφέρει το άρθρο 48 του περιφερειακού νόμου 32, της 23ης Μαΐου 1991, η δαπάνη 2 000 εκατομμυρίων ιταλικών λιρών για τη [γεωργική] περίοδο 1992/1993 εγκρίνεται για το οικονομικό έτος 1995.»

- 12 Με το από 2 Μαΐου 1996 έγγραφο, η Ιταλική Κυβέρνηση κοινοποίησε στην Επιτροπή το κείμενο του άρθρου 20 του περιφερειακού νόμου 33, της 18ης Μαΐου 1996 (στο εξής: περιφερειακός νόμος 33/96), στο οποίο γίνεται μνεία του άρθρου 7 του περι-

φερειακού νόμου 81/95 και επιτρέπεται η αναχρηματοδότηση για το οικονομικό έτος 1996 του καθεστώτος ενισχύσεων που τέθηκε σε εφαρμογή από το άρθρο 48 του περιφερειακού νόμου 32/91 για τη γεωργική περίοδο 1992/1993:

«Για τους σκοπούς που αναφέρει το άρθρο 48 του περιφερειακού νόμου 32, της 23ης Μαΐου 1991, η δαπάνη 2 000 εκατομμυρίων ιταλικών λιρών για τη [γεωργική] περίοδο 1992/1993 εγκρίνεται για το οικονομικό έτος 1996 ως προσθήκη του ποσού του άρθρου 7 του περιφερειακού νόμου 81, της 7ης Νοεμβρίου 1995.»

- 13 Με το από 23 Ιανουαρίου 1997, η Επιτροπή πληροφόρησε την Ιταλική Κυβέρνηση ότι δεν είχε αντιρρήσεις όσον αφορά τις προαναφερθείσες διατάξεις που τυγχάνουν εφαρμογής στην αναχρηματοδότηση του άρθρου 48 του περιφερειακού νόμου 32/91 για τη γεωργική περίοδο 1992/1993. Στο έγγραφο αυτό διευκρινίζεται μεταξύ άλλων:

«Η Επιτροπή αποφάσισε να μην εγείρει ενστάσεις ως προς τις ενισχύσεις του άρθρου 7 του περιφερειακού νόμου 81/95 και του άρθρου 20 του περιφερειακού νόμου 33/96. Λαμβάνοντας την απόφαση αυτή, η Επιτροπή έλαβε γνώση του γεγονότος ότι τα ποσά που προορίζονται για το μέτρο αυτό είναι τα σχετικά με τη γεωργική περίοδο 1992/1993 ποσά και πρόκειται για καθυστερημένες καταβολές σχετικά με μέτρο υφισταμένης ενισχύσεως (ενίσχυση N 377/91).

Επομένως, για τη χρηματοδότηση που προβλέπεται στο άρθρο 7 του περιφερειακού νόμου 81/95 και στο άρθρο 20 του περιφερειακού νόμου 33/95 μπορεί να εξακολουθήσει να ισχύει η ευνοϊκή εκτίμηση της Επιτροπής όσον αφορά το άρθρο 48 του περιφερειακού νόμου 32/91.»

Γ — Καθεστώς ενισχύσεων, που τέθηκε σε εφαρμογή με το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 6, της 27ης Σεπτεμβρίου 1995, και η εξέτασή του από την Επιτροπή

- 14 Με το από 8 Αυγούστου 1995 έγγραφο, η Ιταλική Κυβέρνηση κοινοποίησε στην Επιτροπή, σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, ένα καθεστώς ενισχύσεων που επρόκειτο να τεθεί σε εφαρμογή από την Περιφέρεια της Σικελίας στο πλαίσιο ενός σχεδίου περιφερειακού νόμου, εκδοθέντος στη συνέχεια ως περιφερειακός νόμος αριθ. 68, της 27ης Σεπτεμβρίου 1995 (στο εξής: περιφερειακός νόμος 68/95).
- 15 Το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 προέβλεπε ένα καθεστώς ενισχύσεων υπέρ των επιχειρήσεων του τομέα της γεωργίας και της αλιείας, οι κύριες διατάξεις του οποίου είναι οι ακόλουθες:

«1. Ο υπεύθυνος της Περιφέρειας, που είναι εντεταλμένος για τη συνεργασία, το εμπόριο, τη βιοτεχνία και την αλιεία, μπορεί να χορηγεί, για τα έτη 1995-1997, για τις περιόδους εμπορίας 1993-1994, 1994-1995 καθώς και 1995-1996, επιδότηση επιτοκίων στα πιστωτικά ιδρύματα και οργανισμούς για δάνεια διαχείρισεως, διαρκείας μη υπερβαίνουσας το έτος, χορηγούμενες σε επιχειρηματίες, η έδρα των οποίων και το κέντρο επιχειρήσεων βρίσκονται στην Ιταλία και ο όγκος εργασιών των οποίων αντιστοιχεί τουλάχιστον κατά το 70 % στην πώληση εσπεριδοειδών και οπωροκηπευτικών προϊόντων εκτός της περιφέρειας.

2. Ο εναπομένων επιβαρύνων τους εμπόρους συντελεστής επιτοκίου αντιστοιχεί στον συντελεστή που καθορίζεται κατ' εφαρμογή του άρθρου 4, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του περιφερειακού νόμου αριθ. 13, της 25ης Μαρτίου 1986.

3. Το ποσό του επιδοτούμενου δανείου —που αναλογεί σε ετησίως καθοριζόμενα ενιαίως ανώτατα όρια, σύμφωνα με το άρθρο 18, παράγραφος 1, πρώτο και δεύτερο εδάφιο, του περιφερειακού νόμου αριθ. 13, της 25ης Μαρτίου 1986— δεν μπορεί, σε καμία περίπτωση, να υπερβεί το 50 % του μέσου όγκου του κύκλου εργασιών των τριών τελευταίων ετών όπως προκύπτει από τις δηλώσεις του ΦΠΑ.

4. Οι επιχειρηματίες που δικαιούνται της ενισχύσεως υποχρεούνται να διατηρούν τα επίπεδα απασχολήσεως. Σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι η υποχρέωση αυτή δεν τηρείται, ο περιφερειακός εντεταλμένος για τη συνεργασία, το εμπόριο, τη βιοτεχνία και την αλιεία προβαίνει στην ακύρωση της χορηγηθείσας επιδοτήσεως και στην ανάκτηση των καταβληθέντων ποσών, προσσυζημένων νομιμοτόκως.

5. Τα χορηγηθέντα βάσει του παρόντος άρθρου ποσά προορίζονται κατά το 70 % στον τομέα των εσπεριδοειδών.

6. Ποσό 15 000 εκατομμυρίων ιταλικών λιρών εγκρίνεται για την περίοδο 1995-1997 για τη θέση σε εφαρμογή του παρόντος άρθρου, εκ των οποίων 2 000 εκατομμύρια ιταλικών λιρών για το οικονομικό έτος 1995, 7 000 εκατομμύρια ιταλικών λιρών για το οικονομικό έτος 1996 και 6 000 εκατομμύρια ιταλικών λιρών για το οικονομικό έτος 1997.

7. Ποσό 2 000 εκατομμυρίων ιταλικών λιρών, καταλογιστέο στο οικονομικό έτος 1995, καλύπτεται από τις διαθέσιμότητες βάσει του κεφαλαίου 21257 του προϋπολογισμού της Περιφέρειας για το ίδιο αυτό οικονομικό έτος. Τα υπόλοιπα 13 000 εκατομμύρια, καταλογιστέα στα οικονομικά έτη 1996 και 1997, προβλέπονται στον πολυετή προϋπολογισμό της Περιφέρειας — θέση 2001».

- 16 Με το από 13 Φεβρουαρίου 1998, η Επιτροπή κοινοποίησε στην Ιταλία την απόφασή της να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ως προς την εφαρμογή των ενισχύσεων που προβλέπονται στον περιφερειακό νόμο 68/95 στους τομείς της γεωργίας, της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας. Η απόφαση αυτή δημοσιεύτηκε στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* στις 21 Μαρτίου 1998 (ΕΕ C 86, σ. 3) και η Επιτροπή κάλεσε τους ενδιαφερομένους να υποβάλουν παρατηρήσεις ως προς τις εν λόγω ενισχύσεις.
- 17 Για να δικαιολογήσει την κίνηση της προαναφερθείσας διαδικασίας, η Επιτροπή επισήμανε —στο τμήμα σχετικά με το άρθρο 6— ότι είχε αμφιβολίες όσον αφορά τη δυνατότητα να θεωρηθούν οι επίμαχες ενισχύσεις ως πραγματικές πιστώσεις διαχείρισης (υπό την έννοια των «πιστώσεων καλλιεργητικής περιόδου»), εφόσον οι πιστώσεις αυτές αντιστοιχούν προφανώς μάλλον με τον ορισμό των εξαγωγικών ενισχύσεων, καθόσον προορίζονταν για τις επιχειρήσεις με προσανατολισμό τις εξαγωγές και είχαν υπολογιστεί επί του όγκου (50 %) του κύκλου εργασιών της επιχειρήσεως, ο οποίος προέκυπτε κυρίως από τα έσοδα των εξαγωγών (βλ. απόφαση κινήσεως της διαδικασίας του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ, αιτιολογική σκέψη 2.7).
- 18 Με το από 30 Ιουνίου 1998 έγγραφο, οι ιταλικές αρχές υπέβαλαν τις παρατηρήσεις τους στην Επιτροπή. Ουδείς άλλος ενδιαφερόμενος διαβίβασε παρατηρήσεις. Οι υπηρεσίες της Επιτροπής ζήτησαν πρόσθετες πληροφορίες ως προς το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 με τηλετυπία της 10ης Νοεμβρίου 1998. Με το από 19 Νοεμβρίου 1998 έγγραφο, οι ιταλικές αρχές υπέβαλαν στις υπηρεσίες της Επιτροπής πρόσθετες παρατηρήσεις σχετικά με το άρθρο 6.
- 19 Στις 22 Δεκεμβρίου 1999, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 2000/319/ΕΚ, με την οποία αναγνωρίζεται μεταξύ άλλων ότι οι κρατικές ενισχύσεις που θεσπίζονται με το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 υπέρ των επιχειρήσεων του τομέα της γεωργίας ή της αλιείας δεν συμβιβάζονται με την κοινή αγορά και η Ιταλία υποχρεούται να μη θέσει σε εφαρμογή και να καταργήσει τις εν λόγω ενισχύσεις (στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση). Η απόφαση αυτή δημοσιεύτηκε στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* στις 6 Μαΐου 2000 (ΕΕ L 110, σ. 17).

Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων

- 20 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 20 Ιουλίου 2000, η προσφεύγουσα άσκησε την παρούσα προσφυγή.
- 21 Η προσφεύγουσα ζητεί από το Πρωτοδικείο:
- να ακυρώσει την προσβαλλόμενη απόφαση, καθόσον οι κατά το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 της Περιφέρειας της Σικελίας θεσπισθείσες ενισχύσεις υπέρ εταιριών του τομέα της γεωργίας και της αλιείας αναγνωρίζονται με την προσβαλλόμενη απόφαση ως ασυμβίβαστες προς την κοινή αγορά και η Ιταλία οφείλει να μη προχωρήσει στην εκτέλεση και να ακυρώσει τις εν λόγω ενισχύσεις·
 - να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.
- 22 Η Επιτροπή ζητεί από το Πρωτοδικείο:
- να απορρίψει την προσφυγή ως απαράδεκτη και, σε αντίθετη περίπτωση, ως αβάσιμη·
 - να καταδικάσει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.

- 23 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο (πέμπτο πενταμελές τμήμα) αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων.
- 24 Οι διάδικοι εκλήθησαν νομοτύπως στην επ' ακροατηρίου συζήτηση της 15ης Μαΐου 2003, στην οποία δεν παρέστη η προσφεύγουσα. Έγινε ακρόαση της αγορεύσεως της Επιτροπής και των απαντήσεών της στις προφορικές ερωτήσεις που έθεσε το Πρωτοδικείο κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση.

Επί του παραδεκτού

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 25 Η Επιτροπή, αφού υπενθύμισε ότι, δυνάμει του άρθρου 230, πέμπτο εδάφιο, ΕΚ, οι προσφυγές ακυρώσεως πράξεως εκδοθείσας από τα κοινοτικά θεσμικά όργανα πρέπει να ασκούνται εντός δύο μηνών, υπολογιζομένων, κατά περίπτωση, από τη δημοσίευση της πράξεως, την κοινοποίησή της στον προσφεύγοντα ή, ελλείψει δημοσιεύσεως ή κοινοποίησεως, από την ημέρα κατά την οποία ο προσφεύγων έλαβε γνώση της πράξεως, επισύρει την προσοχή του Πρωτοδικείου —χωρίς ωστόσο να εγείρει τυπική ένσταση απαραδέκτου— στο γεγονός ότι εν προκειμένω η προσφυγή ασκήθηκε εντός δύο μηνών από τη δημοσίευση της πράξεως, ενώ η προσφεύγουσα είχε προφανώς στη διάθεσή της το κείμενο της αποφάσεως πολλούς μήνες.
- 26 Επομένως, η Επιτροπή υπενθυμίζει τη νομολογία σύμφωνα με την οποία, όταν οι πράξεις δημοσιεύονται, όπως εν προκειμένω, στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* δυνάμει παγίας πρακτικής, η προθεσμία ασκήσεως προσφυγής αρχίζει να κινείται από την ημερομηνία δημοσιεύσεως (απόφαση του Δικαστηρίου της 10ης Μαρτίου 1998, C-122/95, Γερμανία κατά Συμβουλίου, Σύλλογής 1998, σ. I-973, σκέψεις 34 έως 39). Πάντως, η Επιτροπή επισημαίνει ότι, στις

περιπτώσεις των προσφύγων που ασκούνται από τις περιφέρειες που εξετάστηκαν μέχρι τώρα από το Πρωτοδικείο, το εισαγωγικό της δίκης δικόγραφο είχε κατατεθεί εντός δύο μηνών από την ημερομηνία κοινοποίησης της αποφάσεως (απόφαση του Πρωτοδικείου της 30ής Απριλίου 1998, T-214/95, Vlaams Gewest κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-717, σκέψεις 17 και 19) ή από την ημέρα που ο προσφεύγων έλαβε γνώση της αποφάσεως αυτής (απόφαση του Πρωτοδικείου της 15ης Ιουνίου 1999, T-288/97, Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. II-1871, σκέψεις 5 και 7).

- 27 Υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή φρονεί ότι η κατάσταση των περιφερειών μπορεί να εξομοιωθεί με την κατάσταση των κρατών μελών που χορηγούν ενισχύσεις, καθόσον, δυνάμει πάγιας πρακτικής, το εν λόγω κράτος μέλος πληροφορεί τάχιστα τις περιφέρειες για τις αποφάσεις που τις αφορούν. Η Επιτροπή, μολονότι επισημαίνει ότι είναι αληθές ότι οι περιφέρειες δεν είναι *stricto sensu* παραλήπτες της αποφάσεως και η ημερομηνία κοινοποίησης δεν έχει προφανώς αποφασιστικό χαρακτήρα, προτείνει παρ' όλ' αυτά να ληφθεί υπόψη, στην περίπτωση τους, η πραγματική ημερομηνία κατά την οποία οι περιφέρειες αυτές έλαβαν γνώση της αποφάσεως για να καθοριστεί η *dies a quo* της προθεσμίας ασκήσεως προσφυγής.
- 28 Η προσφεύγουσα αμφισβητεί την επιχειρηματολογία αυτή επισημαίνοντας ότι από το άρθρο 230, πέμπτο εδάφιο, ΕΚ, προκύπτει ότι το κριτήριο της ημερομηνίας κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος λαμβάνει γνώση της πράξεως ως σημείου αφετηρίας της προθεσμίας για την άσκηση προσφυγής εμφανίζει δευτερεύοντα χαρακτήρα σε σχέση με τη δημοσίευση ή την κοινοποίηση. Πάντως, ελείπει κοινοποίησης της επίμαχης αποφάσεως στην προσφεύγουσα, η μόνη ημερομηνία που πρέπει να ληφθεί υπόψη για να κινηθεί η προθεσμία ασκήσεως προσφυγής είναι η ημερομηνία δημοσίευσής της προσβαλλομένης αποφάσεως στην Επίσημη Εφημερίδα.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 29 Σύμφωνα με το άρθρο 230, πέμπτο εδάφιο, ΕΚ, οι προσφυγές ακυρώσεως ασκούνται εντός δύο μηνών, υπολογιζομένων, κατά περίπτωση, από τη δημοσίευση της πράξεως, την κοινοποίησή της στον προσφεύγοντα ή, ελλείψει δημοσίευσής ή κοινοποίησης, από την ημέρα κατά την οποία ο προσφεύγων έλαβε γνώση της πράξεως.

- 30 Από την ίδια τη διατύπωση της διατάξεως αυτής προκύπτει ότι το κριτήριο της ημερομηνίας κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος λαμβάνει γνώση της πράξεως ως σημείου αφετηρίας της προθεσμίας για την άσκηση προσφυγής εμφανίζει δευτερεύοντα χαρακτήρα σε σχέση με τη δημοσίευση ή την κοινοποίηση (προαναφερθείσα απόφαση Γερμανία κατά Συμβουλίου, σκέψη 35· αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 15ης Σεπτεμβρίου 1998, T-11/95, BP Chemicals κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-3235, σκέψη 47· της 6ης Οκτωβρίου 1999, T-123/97, Salomon κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. II-2925, σκέψη 42, και της 12ης Δεκεμβρίου 2000, T-296/97, Alitalia κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. II-3871, σκέψη 61).
- 31 Εν προκειμένω, η Επιτροπή δεν κοινοποίησε την προσβαλλομένη απόφαση στην προσφεύγουσα αλλά μόνο στην Ιταλική Δημοκρατία. Εφόσον η προσβαλλομένη απόφαση αποτέλεσε το αντικείμενο δημοσίευσης στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* της 6ης Μαΐου 2000, από την τελευταία αυτή ημερομηνία κινήθηκε η προθεσμία ασκήσεως προσφυγής όσον αφορά την προσφεύγουσα και όχι η ημερομηνία κατά την οποία μπόρεσε να λάβει γνώση.
- 32 Συναφώς, η Επιτροπή δεν μπορεί να επικαλεστεί επωφελώς τις προαναφερθείσες αποφάσεις Vlaams Gewest κατά Επιτροπής και Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia κατά Επιτροπής, προς στήριξη της απόψεώς της. Αφενός, στην πρώτη από αυτές τις υποθέσεις, η προσφυγή της φλαμανδικής περιφέρειας είχε ασκηθεί εντός δύο μηνών (στις 27 Νοεμβρίου 1995) από της δημοσίευσής της προσβαλλομένης αποφάσεως στην Επίσημη Εφημερίδα (στις 9 Νοεμβρίου 1995). Αφετέρου, σε καμία από τις υποθέσεις αυτές, δεν κρίθηκε ότι, στην περίπτωση που η περιφέρεια έχει λάβει γνώση μιας αποφάσεως πριν από τη δημοσίευσή της, δεν μπορεί πλέον να απολάβει της δίμηνης προθεσμίας για την άσκηση προσφυγής από τη δημοσίευση αυτή.
- 33 Συνεπώς, η προσφυγή ασκήθηκε σαφώς εντός της ταχθείσας προθεσμίας και, επομένως, είναι παραδεκτή.

Επί της ουσίας

- 34 Η προσφεύγουσα προβάλλει τέσσερεις λόγους προς στήριξη της προσφυγής της. Ο πρώτος λόγος αντλείται από την παράβαση του άρθρου 88, παράγραφος 1, ΕΚ, από την προσβολή των αρχών της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ασφαλείας δικαίου, από τη μη τήρηση ουσιωδών τύπων και από την παράβαση του άρθρου 253 ΕΚ· ο δεύτερος λόγος αντλείται από την προσβολή της αρχής *tempus regit actum* και από υπέρβαση εξουσίας· ο τρίτος λόγος αντλείται από την παράβαση του άρθρου 87 ΕΚ, από υπέρβαση εξουσίας και από παράβαση του άρθρου 253 ΕΚ λόγω ελλείψεως αιτιολογίας· ο τέταρτος λόγος αντλείται από τη μη τήρηση ουσιωδών τύπων και των ευλόγων προθεσμιών για την ορθή διεξαγωγή των διαδικασιών που προβλέπει το άρθρο 87 ΕΚ.

Επί του πρώτου λόγου, που αντλείται από το άρθρο 88, παράγραφος 1, ΕΚ, από την προσβολή των αρχών της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ασφαλείας δικαίου, από τη μη τήρηση ουσιωδών τύπων και από την παράβαση του άρθρου 253 ΕΚ λόγω ελλείψεως αιτιολογίας

Επί του παραδεκτού

— Επιχειρήματα των διαδίκων

- 35 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι είναι παραδεκτές οι αιτιάσεις που διατύπωσε η προσφεύγουσα στο πλαίσιο του πρώτου λόγου ακυρώσεως, όσον αφορά τον χαρακτηρισμό του μέτρου ως υφιστάμενη και όχι ως νέα ενίσχυση, εφόσον ο χαρακτηρισμός προκύπτει από την απόφαση κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ, που δεν αμφισβητήθηκε από την

προσφεύγουσα και κατέστη συνεπώς οριστικός· εφόσον η προσβαλλομένη απόφαση χαρακτηρίζει την ενίσχυση ως νέα συνιστά απλώς αμιγώς επιβεβαιωτική πράξη της αποφάσεως κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου. Συνεπώς, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ο εν λόγω χαρακτηρισμός μπορεί και πρέπει να προβληθεί με προσφυγή κατά της αποφάσεως κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου και δεν μπορεί πλέον να αποτελέσει το αντικείμενο προσφυγής σχετικά με την τελική απόφαση.

- 36 Συναφώς, η Επιτροπή τονίζει ότι η νομολογία του Δικαστηρίου διευκρινίζει ότι η απόφαση κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου παράγει οριστικά έννομα αποτελέσματα, καθόσον τελική απόφαση της Επιτροπής κρίνεται ότι οι επίδικες ενισχύσεις συμβιβάζονται με την κοινή αγορά δεν έχει ως συνέπεια να διακανονίσει a posteriori τις εκτελεστικές πράξεις που πρέπει να θεωρηθούν ότι έχουν εκδοθεί κατά παράβαση της απαγορεύσεως του άρθρου 88, παράγραφος 3, τελευταία περίοδος (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 30ής Ιουνίου 1992, C-312/90, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. I-4117, σκέψεις 20 και 23, στο εξής: απόφαση Cenemesa, και της 30ής Ιουνίου 1992, C-47/91, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. I-4145, σκέψεις 26 και 29, στο εξής: απόφαση Italgrani της 30ής Ιουνίου 1992).
- 37 Συγκεκριμένα, η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι το προκαταρκτικό ζήτημα του χαρακτηρισμού των ενισχύσεων καθορίζει την εφαρμοστέα διαδικασία, καθώς και το περιεχόμενο και τα αποτελέσματα της τελικής αποφάσεως. Σύμφωνα με το άρθρο 88, παράγραφος 3, δεύτερη περίοδος, ΕΚ, καθώς και τα άρθρα 4, 6 και 13 του κανονισμού 659/1999, η Επιτροπή πρέπει, στην περίπτωση νέων ενισχύσεων και όταν φρονεί ότι σχέδιο θεοπίσεως ή τροποποιήσεως ενισχύσεων δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, να κινήσει αμελλητί την τυπική διαδικασία ελέγχου του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ. Αν πρόκειται για ήδη καταβληθείσες παράνομες ενισχύσεις κατά παράβαση της απαγορεύσεως του άρθρου 88, παράγραφος 3, τελευταία περίοδος, ΕΚ, το άρθρο 14 του κανονισμού 659/1999 επιβάλλει στην Επιτροπή να διατάξει την ανάκτησή τους. Όταν πρόκειται για υφιστάμενες ενισχύσεις, η Επιτροπή μπορεί, ενδεχομένως, σύμφωνα με το άρθρο 88, παράγραφος 1, ΕΚ, και τα άρθρα 17 έως 19 του κανονισμού 659/1999, να προτείνει χρήσιμα μέτρα στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος· μόνο στην περίπτωση που το εν λόγω κράτος μέλος αρνηθεί τα μέτρα αυτά, η Επιτροπή μπορεί να κινήσει την τυπική διαδικασία ελέγχου σύμφωνα με το άρθρο 88, παράγραφος 2, ΕΚ, χωρίς εν τούτοις να μπορεί να απαιτήσει την ανάκτηση των ενισχύσεων.

- 38 Ενόψει των διαφορών αυτών, η Επιτροπή φρονεί ότι είναι προς το συμφέρον όλων να καθοριστούν συντόμως οι διαφορές που μπορεί να ανακύψουν ως προς τον χαρακτηρισμό των μέτρων ως νέες ή υφιστάμενες ενισχύσεις.
- 39 Όσον αφορά τις παραπομπές της προσφεύγουσας στις αποφάσεις Cenemesa και Italgrani της 30ής Ιουνίου 1992, η Επιτροπή φρονεί ότι από τη νομολογία αυτή προκύπτει ότι η απόφαση κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου συνεπάγεται, για το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, την απαγόρευση καταβολής των σχεδιαζόμενων ενισχύσεων προτού η εν λόγω διαδικασία καταλήξει σε τελική απόφαση, και, ακόμη κι όταν τα μέτρα που χαρακτήρισε η Επιτροπή ως νέες ενισχύσεις τεθούν σε εφαρμογή, τα συνδεδεμένα με τον χαρακτηρισμό αυτό έννομα αποτελέσματα είναι οριστικά (αποφάσεις Cenemesa, σκέψεις 11 και 23, και Italgrani της 30ής Ιουνίου 1992, σκέψεις 20 και 29).
- 40 Η Επιτροπή επισημαίνει επίσης ότι η εκτιθέμενη στην παρούσα υπόθεση άποψη διαφέρει ριζικά από τις απόψεις που προέβαλε στις υποθέσεις Preussag Stahl και Moccia Ime που απορρίφθηκαν από το Πρωτοδικείο (απόφαση του Πρωτοδικείου της 31ης Μαρτίου 1998, T-129/96, Preussag Stahl κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-609, σκέψη 31, και της 12ης Μαΐου 1999, T-164/96 έως T-167/96, T-122/97 και T-130/97, Moccia Ime κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-1477, σκέψη 65). Συγκεκριμένα, η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι στην υπόθεση Preussag Stahl κατά Επιτροπής είχε προβάλει ένσταση απαραδέκτου κατά της προσφυγής βασιζόμενη στο γεγονός ότι η προσφεύγουσα δεν είχε ασκήσει προσφυγή κατά της αποφάσεως κινήσεως της διαδικασίας και το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι η τελική απόφαση παρήγαγε ίδια έννομα αποτελέσματα, μεταξύ των οποίων και η υποχρέωση επιστροφής της καταβληθείσας ενισχύσεως, και ότι, συνεπώς, πρέπει να παρασχεθεί στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση η δυνατότητα ασκήσεως προσφυγής κατά μιας τέτοιας αποφάσεως ανεξαρτήτως του αν έχει προσβάλει ή όχι την απόφαση περί κινήσεως της διαδικασίας εξετάσεως της επίδικης ενισχύσεως. Επομένως, απορρίφθηκε η προβληθείσα από την Επιτροπή ένσταση απαραδέκτου, διότι αφορούσε το σύνολο της προσφυγής και, μεταξύ άλλων, τα σημεία όπου η προσφεύγουσα αμφισβητούσε τις αποφάσεις που έλαβε η Επιτροπή μόνο στο στάδιο της τελικής αποφάσεως, πράγμα που δεν συμβαίνει στην παρούσα υπόθεση όπου η Επιτροπή αμφισβητεί το παραδεκτό των αιτιάσεων που διατύπωσε η προσφεύγουσα ως προς τον χαρακτηρισμό της νέας ενισχύσεως που περιλαμβάνεται στην απόφαση κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου.

- 41 Η προσφεύγουσα αμφισβητεί την επιχειρηματολογία αυτή για τον λόγο ότι αντίκειται στην αρχή της οικονομίας της διαδικασίας και η απόφαση κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου μπορεί να προσβληθεί αυτονόμως μόνο αν παράγει επιζήμια αποτελέσματα σε βάρος του παραλήπτη (αποφάσεις *Cenemesa* και *Italgrani* της 30ής Ιουνίου 1992), πράγμα το οποίο συμβαίνει μόνον όταν η απόφαση αυτή επιβάλλει στον παραλήπτη να υιοθετήσει ορισμένη συμπεριφορά ή να απέχει από ορισμένη συμπεριφορά ή καταλήγει εν πάση περιπτώσει να παραγάγει μη ανατρεψίμα αποτελέσματα. Πάντως, δεν πρόκειται περί αυτού στην παρούσα υπόθεση, όπου μόνο η τελική απόφαση παράγει αποτελέσματα σε βάρος της προσφεύγουσας. Πάντως, η προσφεύγουσα επισημαίνει ότι η τελική απόφαση που κρίνει τις ενισχύσεις ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά παράγει νέα και εντελώς αυτόνομα έννομα αποτελέσματα σε σχέση με την απόφαση κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου, γεγονός που της δίνει τη δυνατότητα να αμφισβητήσει τη νομιμότητα της αποφάσεως αυτής. Τούτο έχει ως συνέπεια ότι είναι δυνατό να επικαλεστεί, προς στήριξη μιας τέτοιας προσφυγής ακυρώσεως, κοινούς λόγους ακυρώσεως τόσο έναντι της τελικής αποφάσεως όσο και της επίμαχης πράξεως κινήσεως της διαδικασίας, αν η πράξη αυτή δεν αποτέλεσε αντικείμενο χωριστής προσφυγής, ανεξαρτήτως του ζητήματος αν αμφισβητήθηκε η εν λόγω πράξη, εκδοθείσα κατ' εφαρμογήν του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ (βλ. προαναφερθείσες αποφάσεις *Preussag Stahl* κατά Επιτροπής και *Moccia Ime* κ.λπ. κατά Επιτροπής).

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 42 Κατ' ουσίαν, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η προσφεύγουσα δεν μπορεί πλέον να αμφισβητήσει την τελική απόφαση καθόσον η απόφαση αυτή χαρακτηρίζει το επί-δικο μέτρο ως νέα ενίσχυση, πράγμα το οποίο αποτελεί αντικείμενο του πρώτου λόγου της προσφυγής, στον βαθμό που ο χαρακτηρισμός αυτός απορρέει από την απόφαση κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου, την οποία δεν προσέβαλε η προσφεύγουσα εντός της ταχθείσας προθεσμίας και η οποία, επομένως, κατέστη οριστική.
- 43 Κατ' αρχάς, επισημαίνεται ότι, κατά πάγια νομολογία, συνιστούν πράξεις ή αποφάσεις δυνάμενες να αποτελέσουν αντικείμενο προσφυγής ακυρώσεως υπό την έννοια του άρθρου 230 ΕΚ, τα μέτρα των οποίων τα έννομα αποτελέσματα είναι

δεσμευτικά και ικανά να επηρεάσουν τα συμφέροντα του προσφεύγοντος, μεταβάλλοντας κατά τρόπο σαφή τη νομική του κατάσταση (απόφαση του Δικαστηρίου της 11ης Νοεμβρίου 1981, 60/81, ΙΜΒ κατά Επιτροπής, Συλλογή 1981, σ. 2639, σκέψη 9, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 18ης Δεκεμβρίου 1992, T-10/92 έως T-12/92 και T-15/92, Συλλογή 1992, σ. II-2667, σκέψη 28).

- 44 Όταν πρόκειται για πράξεις ή αποφάσεις των οποίων η εκπόνηση πραγματοποιείται σε διάφορα στάδια, ιδίως σύμφωνα με εσωτερική διαδικασία, συνιστούν, κατ' αρχήν, πράξεις δυνάμενες να προσβληθούν μόνον τα μέτρα που καθορίζουν οριστικούς τη θέση του θεσμικού οργάνου κατά το πέρας της διαδικασίας αυτής, αποκλεισμένων των ενδιάμεσων μέτρων των οποίων σκοπός είναι να προετοιμάσουν την τελική απόφαση (προαναφερθείσες αποφάσεις ΙΒΜ κατά Επιτροπής, σκέψη 10, και Cimenteries CBR κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 28).
- 45 Κατ' εφαρμογή της νομολογίας αυτής, η εκδοθείσα από την Επιτροπή τελική απόφαση για την αποπεράτωση της τυπικής διαδικασίας ελέγχου του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ συνιστά πράξη δυνάμενη να προσβληθεί βάσει του άρθρου 230 ΕΚ. Πράγματι, η απόφαση αυτή παράγει δεσμευτικά νομικά αποτελέσματα ικανά να επηρεάσουν τα συμφέροντα των ενδιαφερομένων μερών, εφόσον θέτει τέρμα στην επίμαχη διαδικασία και κρίνει οριστικά τη συμβατότητα του εξετασθέντος μέτρου με τους εφαρμοστέους στις κρατικές ενισχύσεις κανόνες. Επομένως, τα ενδιαφερόμενα μέρη διαθέτουν πάντοτε τη δυνατότητα να προσβάλουν την τελική απόφαση που κλείνει την τυπική διαδικασία ελέγχου και, στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να μπορούν να αμφισβητήσουν τα διάφορα στοιχεία που θεμελιώνουν την τελικώς υιοθετηθείσα από την Επιτροπή θέση.
- 46 Η δυνατότητα αυτή είναι ανεξάρτητη από το ζήτημα αν η απόφαση κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου επιφέρει ή δεν επιφέρει έννομα αποτελέσματα ικανά να αποτελέσουν αντικείμενο προσφυγής ακυρώσεως. Βεβαίως, η νομολογία του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου έχει δεχθεί τη δυνατότητα ασκήσεως προσφυγής κατά της αποφάσεως κινήσεως της διαδικασίας όταν συνεπάγεται οριστικά έννομα αποτελέσματα τα οποία δεν μπορούν να διακανονιστούν a posteriori με την τελική απόφαση. Τούτο συμβαίνει όταν η Επιτροπή κινεί την τυπική διαδικασία ελέγχου μέτρου το οποίο χαρακτηρίζει προσωρινώς ως νέα ενίσχυση, εφόσον αυτή η απόφαση κινήσεως της διαδικασίας συνεπάγεται αυτόνομα έννομα αποτελέσματα σε σχέση με την τελική απόφαση. Πράγματι, η αναστολή θέσεως σε εφαρμογή του εν

λόγω μέτρου, προκύπτουσα, δυνάμει του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ, από τον προσωρινό χαρακτηρισμό του μέτρου αυτού ως νέας ενισχύσεως έχει αυτόνομο χαρακτήρα σε σχέση με την τελική απόφαση, που περιορίζεται χρονικώς μέχρι το πέρας της τυπικής διαδικασίας (βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις *Cenemesa*, σκέψεις 12 έως 24, και *Italgrani* της 30ής Ιουνίου 1992, σκέψεις 29 και 30· απόφαση του Δικαστηρίου της 9ης Οκτωβρίου 2001, C-400/99, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. I-7303, σκέψεις 56 έως 62 και 69· και απόφαση του Πρωτοδικείου της 30ής Απριλίου 2002, T-195/01 και T-207/01, *Government of Gibraltar* κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. II-2309, σκέψεις 80 έως 86).

- 47 Εν τούτοις, αυτή η δυνατότητα προσβολής της απόφασης κινήσεως της διαδικασίας δεν μπορεί να έχει ως συνέπεια την αποδυνάμωση των διαδικαστικών δικαιωμάτων των ενδιαφερομένων μερών εμποδίζοντάς τα να προσβάλουν την τελική απόφαση και να επικαλεσθούν προς στήριξη της προσφυγής τους ελαττώματα σχετικά με όλα τα στάδια της διαδικασίας που οδηγεί στην απόφαση αυτή.
- 48 Δεν αμφισβητείται ότι η απόφαση κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου, μολοντί έχει ίδια και αυτόνομα έννομα αποτελέσματα, έχει χαρακτήρα προπαρασκευαστικό της τελικής απόφασεως που θα καθορίσει οριστικά τη θέση της Επιτροπής. Έτσι, το άρθρο 6 του κανονισμού 659/1999 διευκρινίζει ότι η απόφαση κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου ανακεφαλαιώνει τα κρίσιμα πραγματικά και νομικά περιστατικά, περιλαμβάνει προκαταρκτική εκτίμηση του προτεινομένου μέτρου με σκοπό να καθορισθεί αν το μέτρο έχει χαρακτήρα ενισχύσεως και εκθέτει τους λόγους που ωθούν στην αμφισβήτηση της συμβατότητάς του με την κοινή αγορά, προκειμένου να κληθεί το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος και τα ενδιαφερόμενα μέρη να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους εντός καθοριζομένης προθεσμίας. Ο κατ' ανάγκην προσωρινός χαρακτήρας των εκτιμήσεων που περιλαμβάνονται στην απόφαση κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου επιβεβαιώνεται στο άρθρο 7 του κανονισμού 659/1999, που προβλέπει ότι η Επιτροπή μπορεί να αποφασίσει με την τελική απόφαση ότι το κοινοποιηθέν μέτρο δεν συνιστά ενίσχυση, ότι η κοινοποιηθείσα ενίσχυση συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, ότι η κοινοποιηθείσα ενίσχυση μπορεί να θεωρηθεί ότι συμβιβάζεται με την κοινή αγορά αν τηρηθούν ορισμένες προϋποθέσεις ή ότι η κοινοποιηθείσα ενίσχυση είναι ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά. Τίποτε δεν εμποδίζει εξάλλου την Επιτροπή, αφού εκτιμήσει αρχικώς με την απόφαση κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου ότι το εν λόγω μέτρο συνιστά νέα ενίσχυση, να αποφασίσει, με την περατώνουσα τη διαδικασία απόφαση, ότι το μέτρο αυτό συνιστά υφιστάμενη ενίσχυση.

49 Έν προκειμένω, αρκεί η διαπίστωση ότι η προσβαλλομένη απόφαση είναι η τελική απόφαση που περατώνει τη διαδικασία και παράγει δεσμευτικά και οριστικά έννομα αποτελέσματα έναντι των ενδιαφερομένων μερών, περιλαμβανομένου του ότι χαρακτηρίζει την ενίσχυση ως νέα ενίσχυση ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά και υποχρεώνει την Ιταλία να μη θέσει σε εφαρμογή και να καταργήσει την εν λόγω ενίσχυση. Επομένως, η προσφεύγουσα πρέπει να μπορεί να ασκήσει ένδικο μέσο κατά του συνόλου της αποφάσεως, περιλαμβανομένου του χαρακτηρισμού της ενισχύσεως ως νέας ενισχύσεως, ανεξαρτήτως του αν έχει προσβάλει αυτή την πτυχή της αποφάσεως κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου της επίμαχης ενισχύσεως (βλ. προαναφερθείσες αποφάσεις *Preussag Stahl* κατά Επιτροπής, σκέψη 31, και *Moccia Ime κ.λπ.* κατά Επιτροπής, σκέψη 65). Αντιθέτως προς ό,τι ισχυρίζεται η Επιτροπή, οι αποφάσεις του Πρωτοδικείου στις υποθέσεις *Preussag Stahl* και *Moccia Ime* βασίζονται στις ίδιες αρχές με τις αρχές της παρούσας υποθέσεως, ήτοι ότι η προσβαλλομένη απόφαση είναι οριστική και παράγει ίδια έννομα αποτελέσματα και, επομένως, τα ενδιαφερόμενα μέρη μπορούν παραδεκτώς να την προσβάλουν. Το γεγονός ότι, στην υπόθεση *Preussag Stahl*, η Επιτροπή προέβαλε ένσταση απαραδέκτου κατά του συνόλου της προσφυγής και ότι, στην παρούσα υπόθεση, η ένσταση αυτή περιορίζεται στον παρόντα λόγο ακυρώσεως ουδόλως μεταβάλλει τη φύση του προβληθέντος ζητήματος.

50 Όσον αφορά το επιχείρημα ότι είναι προς το γενικό συμφέρον ο ταχύς καθορισμός των διαφορών που μπορεί να προκύψουν ως προς τον χαρακτηρισμό του επιμάχου μέτρου, επισημαίνεται ότι, εν πάση περιπτώσει, η θεώρηση αυτή δεν μπορεί να αποτελεί εμπόδιο ικανό να στερήσει τα ενδιαφερόμενα μέρη της δυνατότητας να ασκήσουν προσφυγή κατά αποφάσεως που μεταβάλλει τη νομική τους κατάσταση.

51 Τελικώς, η άποψη της Επιτροπής ισοδυναμεί με τη θέσπιση καταστάσεως αντίθετης προς τις αρχές που έχει θεσπίσει η νομολογία στον τομέα των δυναμένων να προσβληθούν πράξεων. Η άποψη αυτή ισοδυναμεί με την αποδοχή του γεγονότος ότι τα κοινοτικά δικαιοδοτικά όργανα αποφαινόνται σε προκαταρκτικό στάδιο της διαδικασίας επί των προπαρασκευαστικών πράξεων όπως η απόφαση κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου και, συγκεκριμένα ως προς τον χαρακτηρισμό της ενισχύσεως ως νέας, εμποδίζει τα ενδιαφερόμενα μέρη να προσβάλουν την τελική

απόφαση με την οποία η Επιτροπή μπορεί να επανέλθει επί των εκτιμήσεων που έγιναν στην απόφαση κινήσεως της διαδικασίας. Η αποδοχή της απόψεως αυτής συνεπάγεται ότι κρίνονται εκ των προτέρων οι επί της ουσίας συζητήσεις και συγχέονται οι διαφορετικές φάσεις της διοικητικής και δικαστικής διαδικασίας αποδυναμώνοντας τον ουσιώδη σκοπό της διαδικασίας της τυπικής διαδικασίας ελέγχου που έχει κινήσει η Επιτροπή, ο οποίος συνίσταται στο να μπορούν οι ενδιαφερόμενοι να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους επί όλων των αμφιλεγόμενων πτυχών του φακέλου και η Επιτροπή να λαμβάνει την τελική απόφαση ενόψει των παρατηρήσεων αυτών.

52. Επομένως, δεν μπορεί νομοτύπως να υποστηριχθεί ότι, ελλείπει ασκήσεως, εντός της τασσομένης προθεσμίας, προσφυγής κατά της αποφάσεως κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου, η προσφεύγουσα δεν μπορεί πλέον να αμφισβητήσει τον χαρακτηρισμό του επιδίκου μέτρου ως νέας ενισχύσεως στο πλαίσιο προσφυγής κατά της τελικής αποφάσεως.
53. Συνεπώς, ο πρώτος λόγος ακυρώσεως είναι παραδεκτός.

Επί της ουσίας

— Επιχειρήματα των διαδίκων

54. Κατ' αρχάς, η προσφεύγουσα υπενθυμίζει ότι η Επιτροπή έκρινε, στην απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1992, ότι το άρθρο 48 του περιφερειακού νόμου 32/91 συμβιβάζεται με τις εφαρμοστέες στις κρατικές ενισχύσεις διατάξεις της Συνθήκης, με την επιφύλαξη απλώς της δυνατότητας να αναθεωρήσει μεταγενέστερα τη θέση της κατ' εφαρμογή του άρθρου 93, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Η προσφεύγουσα τονίζει επίσης ότι η Επιτροπή δεν έκανε χρήση της δυνατότητας αυτής θεωρώντας ότι οι διαδοχικές ανακληματοδοτήσεις του άρθρου 48 του περιφερειακού νόμου 32/91 με το άρθρο 7 του περιφερειακού νόμου 81/95 και το άρθρο 20 του περιφερειακού νόμου 33/96 συμβιβάζονται με την κοινή αγορά.

- 55 Στο πλαίσιο αυτό, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 πρέπει να θεωρηθεί ως απλή αναχρηματοδότηση του άρθρου 48 του περιφερειακού νόμου 32/91. Η συγκριτική εξέταση των δύο αυτών διατάξεων δείχνει πράγματι ότι οι διατάξεις αυτές είναι ανάλογες όσον αφορά τους δικαιούχους, τις επιδοτήσεις και τους σκοπούς: οι διαφορές συνίστανται στη ρητή αναφορά περιόδων γεωργικής εκμεταλλεύσεως, διευρύνσεως της βάσεως των δικαιούχων καθώς και προφανούς μεταβολής των οικονομικών ετών τα οποία αφορά η αναχρηματοδότηση.
- 56 Συνεπώς, η προσφεύγουσα θεωρεί ότι το γεγονός ότι η Επιτροπή προέβη στην εξέταση του συμβατού της προβλεπομένης στο άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 ενισχύσεως με την κοινή αγορά, ως νέας ενισχύσεως υπό την έννοια του άρθρου 87 ΕΚ, αντί να την εξετάσει ως αναχρηματοδότηση προηγουμένως εγκριθείσας υπό την έννοια του άρθρου 88, παράγραφος 1, ΕΚ υφισταμένης ενισχύσεως, όπως υποχρεούνταν να πράξει, συνιστά παράβαση του άρθρου 88, παράγραφος 1, ΕΚ και μη τήρηση ουσιωδών τύπων.
- 57 Έτσι, η προσφεύγουσα προβάλλει ότι δεν είναι δυνατόν να υποστηριχθεί, όπως πράττει η προσβαλλομένη απόφαση στην αιτιολογική σκέψη 52, στοιχείο γ', ότι το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 θεσπίζει νέο καθεστώς ενισχύσεων. Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι το άρθρο 48 του περιφερειακού νόμου 32/91 δεν καθορίζει κανένα χρονικό όριο στις περιόδους για τις οποίες μπορεί να καταβληθεί το επιδοτούμενο δάνειο. Σύμφωνα με την προσφεύγουσα, η μνεία των τριών ετών που περιλαμβάνονται στην περίοδο 1991/1993 στον περιφερειακό νόμο 32/91 πρέπει να γίνει αντιληπτή από αποκλειστικώς οικονομική άποψη, υπό την έννοια ότι οι αναληφθείσες πιστώσεις πρέπει να χρησιμοποιηθούν κατά τη διάρκεια αυτών των τριών ετών, αλλά οι περίοδοι για τις οποίες οι έμποροι δικαιούνται αυτές τις πιστώσεις δεν περιορίζονται χρονικώς. Αντιθέτως, το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 είχε σκοπό να οριοθετήσει αυστηρότερα τις περιόδους εφαρμογής της ενισχύσεως, δηλαδή τις περιόδους 1993/1994, 1994/1995 και 1995/1996.

58 Ομοίως, η προσφεύγουσα θεωρεί ότι η αναχρηματοδότηση κατ' εφαρμογή του άρθρου 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 δεν έχει καμία συγκεκριμένη διαφορά σε σχέση με την αναχρηματοδότηση που έλαβε χώρα βάσει του άρθρου 7 του περιφερειακού νόμου 81/95 και 20 του περιφερειακού νόμου 33/96 —εγκριθείσα από την Επιτροπή—, εφόσον όλα αυτά τα άρθρα είχαν σκοπό να ανασυστήσουν τα αρχικώς προβλεφθέντα βάσει του άρθρου 48 του περιφερειακού νόμου 32/91 ποσά.

59 Στη συνέχεια, η προσφεύγουσα τονίζει ότι η νομολογία θέσπισε την αρχή ότι, όταν εγκριθεί ένα γενικό καθεστώς ενισχύσεων, η Επιτροπή δεν υποχρεούται να προβεί σε μεμονωμένη εξέταση των ενισχύσεων αυτών (απόφαση του Δικαστηρίου της 5ης Οκτωβρίου 1994, C-47/91, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. I-4635, στο εξής: απόφαση Italgrani της 5ης Οκτωβρίου 1994). Η αποδοχή της δυνατότητας νέας εκτιμήσεως της συμβατότητας των ενισχύσεων αυτών δημιουργεί συνεπώς τον κίνδυνο προσβολής των αρχών της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και ασφαλείας δικαίου. Οι αρχές αυτές πρέπει επίσης να εφαρμόζονται στην περίπτωση που ένα —ήδη εγκριθέν— καθεστώς ενισχύσεων πρέπει να επιβεβαιωθεί μέσω απλής αναχρηματοδότησεως των μη χρησιμοποιηθέντων ποσών. Επομένως, η προσφεύγουσα θεωρεί ότι, όταν δεν πρόκειται (όπως στην παρούσα υπόθεση) για πράταση κατάλληλων μέτρων συνδεδεμένων με τη διαδοχική εξέλιξη ή με τη λειτουργία της κοινής αγοράς στο πλαίσιο διαρκούς ελέγχου του καθεστώτος ενισχύσεων, δεν είναι νομότυπο να γίνεται επανεξέταση αυτού του καθεστώτος ενισχύσεων. Εν προκειμένω, η επανεξέταση αυτή δεν έλαβε χώρα ενόψει της προηγουμένης εγκριτικής αποφάσεως, αλλά κατ' εφαρμογή της Συνθήκης, προοβιάλλοντας ούτως τις αρχές της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και ασφαλείας δικαίου.

60 Τέλος, η προσφεύγουσα θεωρεί ότι, όταν η Επιτροπή εξέθεσε τους λόγους για τους οποίους πρέπει να θεωρηθεί το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 ως νέο καθεστώς ενισχύσεων, παρέλειψε να εξετάσει το αληθές περιεχόμενο της διατάξεως αυτής, εφόσον την χαρακτήρισε διαφορετικά και αντιφατικά σε σχέση με την προηγούμενη εγκριτική της επίμαχης ενισχύσεως απόφαση και δεν παρείχε αιτιολογία ως προς τις παρατηρήσεις που της υπέβαλαν οι ιταλικές αρχές.

- 61 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι οι αιτιάσεις που διατύπωσε η προσφεύγουσα ως προς τον χαρακτηρισμό των ενισχύσεων στερούνται ερείσματος, εφόσον τα μέτρα που σκοπεί το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 δεν αφορούν υφιστάμενες ενισχύσεις και ουδαμώς εγγράφονται σε ένα προβαλλόμενο καθεστώς αόριστης διάρκειας θεσπισθέν με το άρθρο 48 του περιφερειακού νόμου 32/91, που είχε προηγουμένως εγκριθεί με την απόφαση της Επιτροπής της 14ης Δεκεμβρίου 1992.
- 62 Σύμφωνα με την Επιτροπή, η απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1992 σχετικά με το άρθρο 48 του περιφερειακού νόμου 32/91 εγκρίνει απλώς ένα καθεστώς που περιορίζεται στην τριετία 1991-1993, περίοδο που μπορεί να ερμηνευτεί ως συμπίπτουσα με τις περιόδους 1990/1991, 1991/1992 και 1992/1993. Το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 δεν μπορεί συνεπώς να θεωρηθεί ως απλή αναχρηματοδότηση του άρθρου 48 του περιφερειακού νόμου 32/91, εφόσον η νέα διάταξη αφορά την τριετή περίοδο 1995-1997 και τις περιόδους 1993/1994, 1994/1995 και 1995/1996, δηλαδή περιόδους μεταγενέστερες των περιόδων που αφορά η προηγούμενη διάταξη.
- 63 Κατά συνέπεια, το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 συνιστά σαφώς νέα ενίσχυση και, πιο συγκεκριμένα, νέα ενίσχυση με αναδρομικά αποτελέσματα και όχι νέα χρηματοδότηση καθεστώτος ενισχύσεων. Επομένως, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η παραπομπή στην απόφαση Italgrani της 5ης Οκτωβρίου 1994 είναι αλυσιτελής και δεν μπορεί να της προσαφθεί η ελάχιστη προσβολή των αρχών της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και ασφαλείας δικαίου. Ομοίως, η Επιτροπή τονίζει ότι η αιτιολογική σκέψη 52 της προσβαλλομένης αποφάσεως εκθέτει, με εξαντλητικό και πειστικό τρόπο, τους λόγους για τους οποίους τα εξετασθέντα μέτρα πρέπει να θεωρηθούν ως νέες ενισχύσεις.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 64 Προκαταρκτικώς, επισημαίνεται ότι οι ιταλικές αρχές δεν κοινοποίησαν την επίμαχη ενίσχυση στο πλαίσιο της διαρκούς συνεργασίας της Επιτροπής με τα κράτη μέλη, που θεσπίζεται με το άρθρο 88, παράγραφος 1, ΕΚ, το οποίο σκοπεί την περίπτωση

υφισταμένων ενισχύσεων, αλλά κατ' εφαρμογή του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ, το οποίο αφορά τις νέες ενισχύσεις. Έτσι, το από 8 Αυγούστου 1995 έγγραφο των ιταλικών αρχών, με το οποίο κοινοποιείται στην Επιτροπή το σχέδιο του περιφερειακού νόμου που κατέστη στη συνέχεια ο περιφερειακός νόμος 68/95, σκοπεύει ρητώς το άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ και δεν περιλαμβάνει καμία αναφορά στο άρθρο 48 του περιφερειακού νόμου 32/91 ή στην απόφαση της Επιτροπής της 14ης Δεκεμβρίου 1992 που ενέκρινε την προβλεπόμενη στη διάταξη αυτή ενίσχυση.

- 65 Επομένως, η Επιτροπή μπορούσε βασίμως a priori να κινήσει την τυπική διαδικασία ελέγχου στο πλαίσιο του εφαρμοστέου στις νέες ενισχύσεις καθεστώτος.
- 66 Εν τούτοις, ο χαρακτηρισμός της ενισχύσεως ανταποκρίνεται σε αντικειμενική κατάσταση που δεν εξαρτάται από την εκτίμηση που γίνεται κατά την κοινοποίηση της ενισχύσεως ή στο στάδιο κινήσεως της προβλεπόμενης στο άρθρο 88, παράγραφος 2, ΕΚ διαδικασίας και πρέπει συνεπώς να εξετασθούν οι διάφορες αιτιάσεις που προβάλλει η προσφεύγουσα στο πλαίσιο αυτού του λόγου ακυρώσεως.
- 67 Πρώτον, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η εξέταση του άρθρου 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 ως νέας ενισχύσεως και όχι ως αναχρηματοδότησεως της προβλεπόμενης στο άρθρο 48 του περιφερειακού νόμου 32/91 ενισχύσεως, προηγουμένως εγκριθείσας από την Επιτροπή, συνιστά παράβαση του άρθρου 88, παράγραφος 1, ΕΚ.
- 68 Επισημαίνεται εκ προοιμίου ότι στο άρθρο 7 του περιφερειακού νόμου 81/95 και στο άρθρο 20 του περιφερειακού νόμου 33/96 γίνεται ρητή μνεία του άρθρου 48 του περιφερειακού νόμου 32/91, με παραπομπή στους σκοπούς του άρθρου αυτού. Αντιθέτως, το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 δεν περιέχει καμία μνεία του άρθρου 48.

- 69 Περαιτέρω, το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 αφορά διαφορετική περίοδο από αυτήν που εξετάστηκε στο πλαίσιο του άρθρου 48 του περιφερειακού νόμου 32/91. Έτσι, σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 6 του άρθρου 6 του περιφερειακού νόμου 68/95, η προβλεπόμενη ενίσχυση αφορά «τα έτη 1995-1997» και την «περίοδο 1995-1997», ενώ, σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 6 του άρθρου 48 του περιφερειακού νόμου 32/91, η εγκριθείσα με την απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1992 σκοπεί τα «έτη 1991 έως 1993» και την «περίοδο 1991-1993».
- 70 Κατά συνέπεια, η Επιτροπή μπορεί νομοτύπως να θεωρήσει ότι η εξέταση καθεστώτος ενισχύσεων αφορώντος τα έτη 1995-1997 δεν έπρεπε να πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο της εγκριτικής αποφάσεως καθεστώτος ενισχύσεων αφορώντος διαφορετική περίοδο, ήτοι τα έτη 1991-1993.
- 71 Κανένα από τα προβληθέντα συναφώς επιχειρήματα της προσφεύγουσας δεν μπορεί να θέσει εν αμφιβόλω το συμπέρασμα αυτό.
- 72 Όσον αφορά το επιχείρημα ότι η μνεία «έτη 1991 έως 1993» και «περίοδος 1991-1993» του άρθρου 48 του περιφερειακού νόμου 32/91 αφορά απλώς τη διευκρίνιση ότι οι αναληφθείσες κατ' εφαρμογή του άρθρου αυτού πιστώσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν κατά τη διάρκεια των ετών 1991, 1992 και 1993 και δεν μπορούν επομένως να ερμηνευθούν ως αναφορά σε περιόδους αντιστοιχούσες σε καθένα από τα τρία αυτά έτη, επισημαίνεται ότι το επιχείρημα αυτό δεν ασκεί καμία επιρροή στην πραγματοποιηθείσα ανωτέρω ανάλυση. Πράγματι, ακόμη κι αν υποτεθεί ότι η τριετία 1991-1993 του άρθρου 48 του περιφερειακού νόμου 32/91 δεν αφορά τις αντιστοιχούσες στα έτη αυτά περιόδους, τούτο δεν αρκεί για να θεωρηθεί το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 απλό μέτρο αναχρηματοδότησεως των προηγουμένως εγκριθεσών διατάξεων, εφόσον η περίοδος την οποία σκοπεί το άρθρο 48 διαφέρει από την τριετία 1995-1997 του άρθρου 6, εξετασθείσα από την προσβαλλομένη απόφαση.

- 73 Ομοίως, η προσφεύγουσα δεν προβάλλει βασίμως ότι, αν και το άρθρο 48 του περιφερειακού νόμου 32/91 δεν καθορίζει κανένα χρονικό όριο στις περιόδους για τις οποίες μπορεί να καταβληθεί το επιδοτούμενο δάνειο, οι περίοδοι για τις οποίες οι ενδιαφερόμενοι επιχειρηματίες μπορούν να λάβουν τις αναληφθείσες στο πλαίσιο του καθεστώτος αυτού πιστώσεις (ήτοι 30 εκατομμύρια ΓΤΛ) δεν περιορίζονται επομένως χρονικώς, και το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 είναι συνεπώς μόνον η αναχρηματοδότηση του καθεστώτος αυτού για τις περιόδους 1993/1994, 1994/1995 και 1995/1996 (για ποσό 15 εκατομμυρίων ΓΤΛ). Πράγματι, η διαφορά που υφίσταται μεταξύ των δύο αυτών διατάξεων είναι θεμελιώδης· η μεν πρώτη επιτρέπει τις ενισχύσεις μόνο «για τα έτη 1991 έως 1993» (βλ. άρθρο 48 του περιφερειακού νόμου 32/91, παράγραφος 1), η δε δεύτερη τις επιτρέπει μόνο για «τα έτη 1995-1997» (βλ. άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95, παράγραφος 1). Κάθε παρέκταση της περιόδου 1991 έως 1993 πρέπει να αποτελείσει αντικείμενο νέας κοινοποίησεως υπό την έννοια του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ, όπως έπραξαν οι ιταλικές αρχές, με συνέπεια νέα εξέταση της ενισχύσεως.
- 74 Όσον αφορά το επιχείρημα ότι η προβαλλομένη αναχρηματοδότηση του άρθρου 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 δεν έχει καμία διαφορά σε σχέση με τις αναχρηματοδοτήσεις που πραγματοποιήθηκαν με το άρθρο 7 του περιφερειακού νόμου 81/95 και 20 του περιφερειακού νόμου 33/96, που εγκρίθηκαν από την Επιτροπή, επισημαίνεται ότι η προσαλλομένη απόφαση εξηγεί για ποιους λόγους πρέπει να διακρίνονται τα μέτρα αυτά· το άρθρο 7 του περιφερειακού νόμου 81/95 και 20 του περιφερειακού νόμου 33/96, αφενός, με μνεία του άρθρου 48 του περιφερειακού νόμου 32/91 και, αφετέρου, με σκοπό τη χρηματοδότηση των προβλεπομένων για την «περίοδο» 1992/1993 μέτρων κατά τη διάρκεια των οικονομικών ετών 1995 και 1996 (βλ. προσαλλομένη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 52, στοιχείο β'), ενώ το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 δεν αναφέρει το άρθρο 48 του περιφερειακού νόμου 32/91 και σκοπεί τη χρηματοδότηση των προβλεπομένων για τις περιόδους 1993/1994, 1994/1995 και 1995/1996 μέτρων (βλ. προσαλλομένη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 52, στοιχείο δ', *in fine*).
- 75 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η συνδεομένη με την παράβαση του άρθρου 88, παράγραφος 1, ΕΚ αιτίαση πρέπει να απορριφθεί.

76 Δεύτερον, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι, αποφασίζοντας ότι το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 αποτελεί νέα ενίσχυση, η Επιτροπή προσέβαλε τις αρχές της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ασφαλείας δικαίου.

77 Η προσφεύγουσα επικαλείται συναφώς την απόφαση Italgrani της 5ης Οκτωβρίου 1994, η οποία καθορίζει την ακολουθητέα διαδικασία όταν προβάλλεται ότι η εξεταζόμενη ενίσχυση εγγράφεται στο πλαίσιο προηγουμένως εγκριθέντος καθεστώτος ενισχύσεων. Στη σκέψη 24 της αποφάσεως αυτής, το Δικαστήριο διευκρινίζει πράγματι:

«Πρέπει εξάλλου να παρατηρηθεί ότι η Επιτροπή, όταν αντιμετωπίζει ενίσχυση η οποία υποστηρίζεται ότι χορηγήθηκε κατ' εφαρμογήν ήδη εγκριμένου προγράμματος, δεν μπορεί αμέσως να εξετάσει εάν αυτή είναι σύμφωνη προς τη Συνθήκη. Πρέπει αρχικώς να περιοριστεί, πριν κινήσει οποιαδήποτε διαδικασία, να ελέγξει αν η ενίσχυση καλύπτεται από το γενικό σύστημα και πληροί τις τεθείσες με την απόφαση περί εγκρίσεως του προγράμματος αυτού προϋποθέσεις. Εάν αυτό δεν συνέβαινε, η Επιτροπή θα μπορούσε, κατά την εξέταση κάθε ατομικής ενισχύσεως, να αναθεωρεί την απόφασή της περί εγκρίσεως του προγράμματος ενισχύσεων, η οποία προϋπέθετε ήδη εξέταση του συμβιβαστού προς το άρθρο 92 της Συνθήκης [νυν άρθρο 87]. Οι αρχές της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ασφαλείας δικαίου θα βρισκόνταν τότε σε κίνδυνο τόσο για τα κράτη μέλη όσο και για τους επιχειρηματίες, εφόσον ενισχύσεις που ήσαν απολύτως σύμφωνες προς την απόφαση περί εγκρίσεως του προγράμματος ενισχύσεων θα ήταν δυνατόν ανά πάσα στιγμή να επανεξεταστούν από την Επιτροπή.»

78 Πάντως, δεν μπορεί να γίνει επωφελώς επίκληση της νομολογίας στην παρούσα υπόθεση, εφόσον οι ιταλικές αρχές υποστήριξαν για πρώτη φορά ότι η επίμαχη ενίσχυση συνιστά αναχρηματοδότηση προηγουμένως εγκριθείσας ενισχύσεως μόνον σε απάντηση της αποφάσεως της Επιτροπής της 13ης Φεβρουαρίου 1998, περί κινήσεως της προβλεπομένης στο άρθρο 88, παράγραφος 2, ΕΚ διαδικασίας (βλ. τα από 30 Ιουνίου και 19 Νοεμβρίου 1998 έγγραφα των ιταλικών αρχών προς την Επιτροπή). Πριν από την απόφαση κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου, οι ίδιες αυτές αρχές ενεγράφησαν οι ίδιες στο πλαίσιο του εφαρμοστέου στις νέες ενισχύσεις καθεστώτος κοινοποιώντας το επίμαχο μέτρο στην Επιτροπή κατ' εφαρμογή του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ.

- 79 Εξάλλου, όταν η Επιτροπή επέτρεψε, στο από 23 Ιανουαρίου έγγραφό της, την αναχρηματοδότηση του άρθρου 48 του περιφερειακού νόμου 32/91 για την περίοδο 1992/1993 στο πλαίσιο των μέτρων του άρθρου 7 του περιφερειακού νόμου 81/95 και του άρθρου 20 του περιφερειακού νόμου 33/96, μερίμνησε να προειδοποιήσει τις ιταλικές αρχές ότι η έγκριση της αναχρηματοδότησεως αυτής ουδόλως προδικάζει την εκκρεμής εξέταση του άρθρου 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 (βλ. προσβαλλομένη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 52, στοιχείο γ').
- 80 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η συνδεόμενη με την προσβολή των αρχών της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ασφαλείας δικαίου αιτίαση πρέπει να απορριφθεί.
- 81 Τρίτον, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι, αποφασίζοντας ότι το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 αποτελεί νέα ενίσχυση, η Επιτροπή παρέβη ουσιώδεις τύπους και δεν τήρησε την επιβαλλόμενη από το άρθρο 253 ΕΚ υποχρέωση αιτιολογίας.
- 82 Επί του σημείου αυτού, επισημαίνεται ότι, λαμβάνοντας την προσβαλλομένη απόφαση κατ' εφαρμογή του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ κατόπιν της κοινοποίησεως των ιταλικών αρχών σύμφωνα με το άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ, η Επιτροπή δεν παρέβη ουσιώδεις τύπους στην παρούσα υπόθεση, εφόσον η αιτιολογική σκέψη 52 της προσβαλλομένης αποφάσεως εκθέτει επαρκώς από νομικής απόψεως τους λόγους για τους οποίους η Επιτροπή έκρινε ότι το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 δεν μπορεί να θεωρηθεί ως αναχρηματοδότηση του άρθρου 48 του περιφερειακού νόμου 68/95, όπως εννοούσαν οι ιταλικές αρχές στο πλαίσιο της τυπικής διαδικασίας ελέγχου.
- 83 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι οι συνδεόμενες με τη μη τήρηση ουσιωδών τύπων και την έλλειψη αιτιολογίας αιτιάσεις πρέπει να απορριφθούν.

84 Κατά συνέπεια, πρέπει να απορριφθεί το σύνολο του πρώτου λόγου ακυρώσεως.

Επί του δευτέρου λόγου, που αντλείται από την προσβολή της αρχής tempus regit actum και από υπέρβαση εξουσίας

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 85 Η προσφεύγουσα προβάλλει ότι η προσβαλλομένη απόφαση δεν έκρινε ότι το προβλεπόμενο με το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 καθεστώς ενισχύσεων συμβιβάζεται με τους κανόνες που εφαρμόζονται στις πιστώσεις διαχειρίσεως που χορηγούνται στη γεωργία.
- 86 Πρώτον, η προσφεύγουσα τονίζει ότι η Επιτροπή προσέβαλε την αρχή tempus regit actum και την αρχή της μη αναδρομικότητας των διοικητικών πράξεων (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 16ης Ιουνίου 1993, C-325/91, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. I-3283, και της 24ης Μαρτίου 1993, C-313/90, CIRFS κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. I-1125) εφαρμόζοντας την ανακοίνωση για τις πιστώσεις διαχειρίσεως —εκδοθείσα ενώ διεξαγόταν η τυπική διαδικασία ελέγχου— στο καθεστώς ενισχύσεων του άρθρου 6 του περιφερειακού νόμου 68/95, που ήταν προγενέστερος της διατάξεως αυτής. Πράγματι, πλειστάκις κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, η Επιτροπή σχεδίαζε να εφαρμόσει νέες διατάξεις σχετικά με τις πιστώσεις διαχειρίσεως. Έτσι, η Επιτροπή, με το από 2 Οκτωβρίου 1995 έγγραφο προς την Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Ιταλίας, με το οποίο ζητούσε διευκρινίσεις για την περίοδο 1995/1996, κάλεσε τις ιταλικές αρχές να επιβεβαιώσουν ότι πληρούνταν οι προϋποθέσεις που είχαν θεσπιστεί στο επισυναφθέν σχέδιο ανακοινώσεως για τις πιστώσεις διαχειρίσεως. Ομοίως, η Επιτροπή, στο από 23 Ιανουαρίου 1997 έγγραφο προς τον Υπουργό Εξωτερικών, έκρινε ότι η ανακοίνωση για τις πιστώσεις διαχειρίσεως ετύγχανε εφαρμογής «εφόσον πρόκειται για νέο καθεστώς που εξακολουθεί να ισχύει μετά την 1η Ιανουαρίου 1996».

87 Δεύτερον, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι οι ιταλικές αρχές επλανήθησαν από τα πληροφοριακά στοιχεία που παρουσίασε η Επιτροπή κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας· τα στοιχεία αυτά ήταν πειστικά καθόσον οι ιταλικές αρχές δεν έπρεπε να επικεντρώσουν στην προσοχή τους στη φύση της ενισχύσεως (εφόσον επρόκειτο προφανώς για πιστώσεις διαχειρίσεως), αλλά μάλλον στο ζήτημα του αν πληρούνταν οι απαιτούμενες για τη χορήγηση της ενισχύσεως προϋποθέσεις, δηλαδή οι προϋποθέσεις που ίσχυαν πριν από την ανακοίνωση για τις πιστώσεις διαχειρίσεως (όπως υποστηρίζει η προσφεύγουσα) ή οι αυστηρότερες προϋποθέσεις που περιλαμβάνονται στην ανακοίνωση αυτή (όπως επίσης υποστηρίζει η προσφεύγουσα). Αυτή η προσέγγιση αποτελεί ίδιον υπερβάσεως εξουσίας.

88 Προς στήριξη της επιχειρηματολογίας της, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή έλαβε υπόψη τα κριτήρια που θεσπίστηκαν με την ανακοίνωση για τις πιστώσεις διαχειρίσεως όταν εκτίμησε τα επίμαχα μέτρα, όπως αναφέρεται στην παραπομπή στην «εποχιακή» φύση των δανείων στην αιτιολογική σκέψη 54, στοιχείο γ', της προσβαλλομένης αποφάσεως. Συγκεκριμένα, η προσφεύγουσα αντικρούει τον ισχυρισμό της Επιτροπής ότι ο εποχιακός χαρακτήρας της ενισχύσεως αποτελεί προϋπόθεση που απαιτούνταν ήδη σύμφωνα με την πρακτική που ακολουθούσε πριν από την έναρξη ισχύος των νέων κανόνων που θεσπίζονται στην ανακοίνωση για τις πιστώσεις διαχειρίσεως, επικαλούμενη το ίδιο το κείμενο της ανακοινώσεως αυτής, στο πέμπτο εδάφιο του οποίου αναφέρεται σαφώς ότι οι δύο εφαρμοστέες πριν από την έναρξη ισχύος του προϋποθέσεις αφορούν, αφενός, τον περιορισμό της μέγιστης διάρκειας του δανείου σε ένα έτος και, αφετέρου, την αδυναμία περιορισμού της ενισχύσεως σε ένα μόνο προϊόν και σε μία μόνο δραστηριότητα, χωρίς να αναφέρεται ο εποχιακός χαρακτήρας. Η ανακοίνωση για τις πιστώσεις διαχειρίσεως, στο έβδομο εδάφιο, θέσπισε την προϋπόθεση σχετικά με τον εποχιακό χαρακτήρα του δανείου βάσει των νέων εφαρμοστέων στο μέλλον κανόνων, προκειμένου να δοθεί στον γεωργό η δυνατότητα επισπεύσεως των δαπανών που αφορούν τον κύκλο παραγωγής προτού εισπράξει τα απορρέοντα από την πώληση οφέλη.

89 Πάντως, η προσφεύγουσα τονίζει ότι πληρούνταν οι δύο προϋποθέσεις που απαιτούνταν από την προηγούμενη πρακτική της Επιτροπής (η διάρκεια των δανείων δεν υπερβαίνει το ένα έτος και η ενίσχυση ετύγχανε εφαρμογής επί όλων των εσπεριδοειδών και οπωροκηπευτικών), όπως αναγνωρίζεται εξάλλου στην προ-

σβαλλομένη απόφαση στην αιτιολογική σκέψη 54, στοιχείο γ', [«ακόμη κι αν γίνει δεκτό ότι η πίστωση με επιδοτούμενο επιτόκιο δεν χορηγήθηκε για ένα προϊόν μόνο (αλλά για δύο κατηγορίες προϊόντων) ή δεν συνδέθηκε για μία μόνο δραστηριότητα (αλλά κυρίως για μία δραστηριότητα, την εξαγωγή) και η διάρκεια του δανείου δεν υπερβαίνει τους δώδεκα μήνες»].

- 90 Κατ' αρχάς, η Επιτροπή διευκρινίζει ότι η προσφεύγουσα της προσάπτει κατ' ουσίαν ότι κακώς εφάρμοσε τους θεσπιζόμενους με την ανακοίνωση για τις πιστώσεις διαχείρισεως κανόνες. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι η επιχειρηματολογία αυτή δεν είναι βάσιμη εφόσον στην αιτιολογική σκέψη 53 της προσβαλλομένης αποφάσεως αναφέρεται ότι οι κρίσιμοι εν προκειμένω κανόνες ήσαν οι εφαρμοστέοι πριν από την έναρξη ισχύος της ανακοινώσεως για τις πιστώσεις διαχείρισεως.
- 91 Η Επιτροπή τονίζει επίσης ότι οι ιταλικές αρχές δεν επλανήθησαν, εφόσον στις αιτιολογικές σκέψεις 2.4 επ. της αποφάσεως κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου διευκρίνισε ότι δέχθηκε την άποψή τους ως προς τον καθορισμό των εφαρμοστέων κανόνων και έγινε ρητή μνεία στην προηγούμενη της ανακοινώσεως για τις πιστώσεις διαχείρισεως πρακτική.
- 92 Τέλος, αντίθετα προς τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ο εποχιακός χαρακτήρας δεν συνιστά νέα προϋπόθεση θεσπισθείσα με την ανακοίνωση για τις πιστώσεις διαχείρισεως, αλλά συνδέεται εγγενώς με την ίδια την έννοια της πιστώσεως διαχείρισεως ή πιστώσεως για γεωργική εκμετάλλευση αποτελεί μάλιστα το ουσιώδες στοιχείο των πιστώσεων αυτών.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 93 Πρέπει να καθοριστούν οι εφαρμοστέοι στο κοινοποιηθέν μέτρο *ratione temporis* κανόνες, προτού εξετασθεί το περιεχόμενο των κανόνων αυτών και η εφαρμογή τους στην παρούσα περίπτωση.

— 1. Η έννοια των εφαρμοστέων *ratione temporis* κανόνων

94 Από την προσβαλλομένη απόφαση προκύπτει ότι η Επιτροπή, αφού σχεδίασε κάποια στιγμή την εφαρμογή των νέων θεσπιζομένων με την ανακοίνωση για τις πιστώσεις διαχείρισεως κανόνων (βλ. αιτιολογική σκέψη 53, τρίτο εδάφιο), παραιτήθηκε τελικώς και περιορίστηκε στην εφαρμογή των απορροεόντων από την προηγούμενη πρακτική της κανόνων (βλ. αιτιολογική σκέψη 53, τέταρτο και πέμπτο εδάφιο).

95 Συγκεκριμένα, στην αιτιολογική σκέψη 53, πέμπτο εδάφιο, αναφέρεται ρητώς ότι, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι η θεσπισθείσα με το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 ενίσχυση εφαρμόζεται στις περιόδους 1993/1994, 1994/1995 και 1995/1996 και η κατόπιν εκδοθείσα ανακοίνωση για τις πιστώσεις διαχειρίσεως εφαρμόζεται μόνο στις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν ή εξακολούθησαν να ισχύουν μετά τις 30 Ιουνίου 1998, το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 πρέπει να εξεταστεί «βάσει των κριτηρίων που εφαρμόζονται στα επιδοτούμενα βραχυπρόθεσμα δάνεια πριν από την ημερομηνία της 30ής Ιουνίου 1998, κατόπιν της οποίας καθίσταται εφαρμοστέα η νέα ανακοίνωση [για τις πιστώσεις διαχειρίσεως]». Κατ' αυτόν τον τρόπο, η Επιτροπή επαναλαμβάνει απλώς το περιεχόμενο των παρατηρήσεων που υπέβαλαν οι ιταλικές αρχές με το από 30 Ιουνίου 1997 έγγραφο (βλ. προσβαλλομένη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 36).

96 Κατά συνέπεια, κακώς η προσφεύγουσα προσάπτει στην Επιτροπή ότι ανέλυσε τις υποβληθείσες από τις ιταλικές αρχές παρατηρήσεις κατά παράβαση των εφαρμοστέων στις πιστώσεις διαχείρισεως *ratione temporis* κανόνων, εφαρμόζοντας τους νέους κανόνες που καθορίστηκαν στην ανακοίνωση για τις πιστώσεις διαχείρισεως ή ότι διέπραξε υπέρβαση εξουσίας στο πλαίσιο της αναλύσεως αυτής.

— 2. Το περιεχόμενο των εφαρμοστέων *ratione temporis* κανόνων

97 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η προσβαλλομένη απόφαση λήφθηκε κατά παράβαση των κανόνων που εφαρμόζονταν πριν από την έναρξη ισχύος των νέων

κανόνων που καθορίζονται στην ανακοίνωση για τις πιστώσεις διαχείρισεως, επειδή λήφθηκε υπόψη ο εποχιακός χαρακτήρας της ενισχύσεως, κριτήριο το οποίο —σύμφωνα με την άποψή της— δεν προβλεπόταν στην προηγούμενη πρακτική της Επιτροπής.

98 Συναφώς, επισημαίνεται ότι, πριν από τη θέσπιση των νέων εφαρμοστέων από 30ής Ιουνίου 1998 κανόνων, η Επιτροπή εφαρμόζει, επί πολλά έτη, μια πολιτική μη αντίθεσης όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις που χορηγούνται με βραχυπρόθεσμα επιδοτούμενα δάνεια στον τομέα της γεωργίας. Έτσι, στην ανακοίνωση αυτή διευκρινίζεται ότι «οι μοναδικοί όροι που τίθενται από την Επιτροπή για τις εν λόγω επιδοτήσεις είναι οι ακόλουθοι: η περίοδος του δανείου ανέρχεται κατ' ανώτατο όριο σε ένα έτος, και σωρευτικά, η διάθεσή του δεν περιορίζεται σε ένα μόνο προϊόν ή σε μία μόνο επιχείρηση», τονίζοντας ότι «δεν υπάρχει όριο σχετικά με το ύψος της ενισχύσεως ούτε κανένα εμπόδιο, όσον αφορά κάθε μεμονωμένο δικαιούχο, για την ετήσια ανανέωση του επιδοτουμένου δανείου» (ανακοίνωση για τις πιστώσεις διαχείρισεως, πέμπτο εδάφιο).

99 Εν τούτοις, και αντιθέτως προς τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας, ο ορισμός αυτός δεν αναιρεί τον εποχιακό χαρακτήρα της επίμαχης ενισχύσεως, εφόσον ο χαρακτήρας αυτός είναι εγγενής στον ίδιο τον ορισμό της πιστώσεως διαχείρισεως, ο οποίος παραπέμπει κατ' ανάγκη στην έννοια των «γεωργικών πιστώσεων», δηλαδή σε πίστωση που προορίζεται να καλύψει την επίσπευση εκ μέρους του επιχειρηματία των δαπανών που συνδέονται με τον κύκλο της γεωργικής παραγωγής εν αναμονή της εισπράξεως των σχετικών με τον ίδιο κύκλο εσόδων (βλ. απόφαση της Επιτροπής της 13ης Φεβρουαρίου 1998 για την κίνηση της προβλεπομένης στο άρθρο 88, παράγραφος 2, ΕΚ διαδικασίας, αιτιολογική σκέψη 2.8, in fine).

100 Ο εποχιακός χαρακτήρας της πιστώσεως διαχείρισεως συνάγεται έτσι από το έγγραφο της Επιτροπής με τίτλο «Η πολιτική του ανταγωνισμού στη γεωργία», της οποίας η Δέκατη έβδομη Έκθεση για την πολιτική του ανταγωνισμού διευκρινίζει ότι περιγράφει τις γενικές γραμμές που ακολουθεί η Επιτροπή για την εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού στη γεωργία, γεγονός που τις καθιστά επομένως πλαίσιο αναφοράς, το οποίο είναι γνωστό στα κράτη μέλη, στους δημόσιους οργανισμούς και

στους ενδιαφερόμενους επιχειρηματίες. Σύμφωνα με το έγγραφο αυτό, οι ενισχύσεις που χορηγούνται με τη μορφή πιστώσεων διαχείρισεως θεωρείται ότι δεν συμβιβάζονται με την κοινή αγορά όταν οι πιστώσεις αυτές «χορηγούνται για διάρκεια μεγαλύτερη της περιόδου εμπορίας (δώδεκα μήνες) σε ένα μόνο προϊόν και για μία μόνο δραστηριότητα» (α contrario, οι ενισχύσεις που πληρούν τα δύο αυτά κριτήρια θεωρείται ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά). Στη συνέχεια, στο έγγραφο εξηγείται ότι η θέση της Επιτροπής «δικαιολογείται από το γεγονός ότι η γεωργική παραγωγή, λόγω των συνδεομένων με τους κύκλους παραγωγής ιδιαιτεροτήτων της, συνεπάγεται συγκεκριμένες ανάγκες χρηματοδοτήσεως».

- 101 Ομοίως, ο εποχιακός χαρακτήρας του επιμάχου μέτρου αναφέρεται στο δέκατο έβδομο εδάφιο της ανακοινώσεως για τις πιστώσεις διαχείρισεως, στο τμήμα που εκθέτει τα συμπεράσματα της Επιτροπής μετά την επανεξέταση της πρακτικής αυτής, όπου αναφέρεται ότι «η γεωργία στην Κοινότητα μπορεί, για λόγους συμφυείς του τομέα αυτού και των συναφών δραστηριοτήτων, ιδιαίτερα του εποχιακού χαρακτήρα της παραγωγής και της δομής των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, να μην ευνοείται σε σχέση με τους επιχειρηματίες των άλλων τομέων της οικονομίας, τόσο ως προς τις ανάγκες της σε βραχυπρόθεσμες πιστώσεις και όσο και ως προς τη δυνατότητά της να τις χρηματοδοτήσει».
- 102 Έτσι προκύπτει η ανάγκη καλύψεως των συγκεκριμένων αναγκών χρηματοδοτήσεως που συνδέονται με τον εποχιακό χαρακτήρα της γεωργικής παραγωγής, η οποία δικαιολογεί τα δύο κριτήρια που θεσπίστηκαν ώστε να μπορεί να καθοριστεί η συμβατότητα των πιστώσεων διαχείρισεως με τους κανόνες της Συνθήκης, και η αξιολόγηση των μέτρων αυτών δεν μπορεί να γίνει χωρίς να ληφθεί υπόψη ο χαρακτήρας αυτός.
- 103 Συναφώς, επισημαίνεται ότι ο καθορισμός της προηγούμενης πρακτικής της Επιτροπής στην αιτιολογική σκέψη 53, δεύτερο εδάφιο, της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι «οι κανόνες που τυγχάνουν εφαρμογής στις βραχυπρόθεσμες πιστώσεις με επιδοτούμενο επιτόκιο στη γεωργία απαγορεύουν, κατά τον χρόνο της κοινοποίησεως, τη χορήγηση δανείου για ένα μόνο προϊόν ή για μία μόνο δραστηριότητα και περιορίζουν τη διάρκειά του σε δώδεκα μήνες», συμπληρώνεται με την αιτιολογική σκέψη 54, πρώτο εδάφιο, όπου δεν γίνεται μνεία μόνο των δύο προαναφερθέντων κριτηρίων αλλά και του εποχιακού χαρακτήρα του επιμάχου μέτρου, όταν αναφέ-

ρεται ότι τα εφαρμοστέα στο κοινοποιηθέν μέτρο κριτήρια πριν από την έναρξη ισχύος των νέων κανόνων που καθορίζονται με την ανακοίνωση για τις πιστώσεις διαχείρισεως είναι τα εξής: «τα δάνεια πρέπει να είναι “εποχιακής” φύσεως, με προορισμό την κάλυψη γενικών εξόδων (αγορά πρώτων υλών, καταβολή των αμοιβών του εργατικού δυναμικού, κ.λπ.), το δάνειο δεν πρέπει να συνδέεται με ένα μόνο προϊόν ή με μία μόνο δραστηριότητα και η διάρκειά του δεν πρέπει να υπερβαίνει δώδεκα μήνες».

104 Κατά τα λοιπά, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να εκπληρωθεί από τη χρησιμοποίηση του εποχιακού χαρακτήρα της ενισχύσεως, που αναφέρεται ρητώς στην αιτιολογική σκέψη 2.5 της αποφάσεως κινήσεως της προβλεπόμενης στο άρθρο 88, παράγραφος 2, ΕΚ διαδικασίας, ως «κριτήρια που γίνονται δεκτά από την πρακτική της Επιτροπής σε θέματα κρατικών ενισχύσεων με τη μορφή πιστώσεων διαχείρισεως πριν από την έκδοση του πλαισίου που δημοσιεύθηκε στην ΕΕ C 44 της 14ης Φεβρουαρίου 1996 [της ανακοινώσεως για τις πιστώσεις διαχείρισεως]»: στη δε αιτιολογική σκέψη 2.6 της οποίας διευκρινίζεται ότι υφίστανται αμφιβολίες «όσον αφορά τη δυνατότητα να θεωρηθούν οι επίμαχες ενισχύσεις ως αληθείς πιστώσεις διαχείρισεως (υπό την έννοια των “γεωργικών πιστώσεων”).»

105 Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να προσαφθεί στην Επιτροπή ότι ανέλυσε τις υποβληθείσες από τις ιταλικές αρχές παρατηρήσεις ως προς τον χαρακτηρισμό του κοινοποιηθέντος μέτρου ως πιστώσεως διαχείρισεως σε σχέση με τον εποχιακό του χαρακτήρα.

— 3. Η εφαρμογή των κανόνων αυτών στην παρούσα υπόθεση

106 Όσον αφορά την εφαρμογή των εφαρμοστέων στις πιστώσεις διαχείρισεως κανόνων στην οποία προέβη η Επιτροπή με την προσβαλλομένη απόφαση, αρκεί να επισημανθεί ότι η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί ότι η επίμαχη ενίσχυση δεν έχει εποχιακό χαρακτήρα, αλλά απλώς ισχυρίζεται κακώς ότι η αναγκαιότητα προβολής του χαρακτήρα αυτού άρχισε να λειτουργεί μόλις από την έναρξη ισχύος των νέων κανόνων που καθορίζονται με την ανακοίνωση για τις πιστώσεις διαχείρισεως.

- 107 Συγκεκριμένα, από το δικόγραφο της προσφυγής προκύπτει σαφώς ότι η προσφεύγουσα αναγνωρίζει ότι η επίμαχη ενίσχυση δεν έχει εποχιακό χαρακτήρα («δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η προβλεπόμενη στο άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 [...] εφαρμόζεται υπέρ των εμπορών και, συνεπώς, λαμβάνει χώρα αφού ο γεωργός έχει υποστεί τα έξοδα παραγωγής»).
- 108 Κατά τα λοιπά, επισημαίνεται ότι η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί ότι το κριτήριο σχετικά με τη διάρκεια του δανείου (η διάρκεια του οποίου πρέπει να περιορίζεται σε δώδεκα μήνες ακόμη κι αν η πίστωση μπορεί να ανανεώνεται ετησίως) πληρούνταν στην παρούσα υπόθεση, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι η διάρκεια εξοφλήσεως του δανείου ήταν τριάντα έξι μήνες (ή ορθότερα «μέσης διάρκειας [...] πολύ μικρότερης των τριάντα έξι μηνών», από όπου δεν μπορεί να αποκλεισθεί ότι μπορεί να έχει «διάρκεια ανώτερη των δώδεκα μηνών»).
- 109 Επομένως, δεν μπορεί να προσαφθεί στην Επιτροπή ότι εκτίμησε στην προκειμένη περίπτωση, έκρινε ότι οι πιστώσεις διαχειρίσεως δεν έχουν εποχιακό χαρακτήρα.
- 110 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι πρέπει να απορριφθεί το σύνολο του δευτέρου λόγου ακυρώσεως.

Επί του τρίτου λόγου ακυρώσεως, που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 87 ΕΚ, από υπέρβαση εξουσίας και από την παράβαση του άρθρου 253 ΕΚ λόγω ελλείψεως αιτιολογίας

- 111 Ο λόγος αυτός ακυρώσεως περιλαμβάνει τρία είδη επιχειρημάτων: τα επιχειρήματα σχετικά με την έννοια της εξαγωγικής ενισχύσεως, τα επιχειρήματα που αφορούν τις έννοιες της ενισχύσεως για την αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων και της ενισχύσεως για την απασχόληση και τα επιχειρήματα σχετικά με την έννοια της ενισχύσεως λειτουργίας που χορηγείται για την εξυγίανση των παρελθόντων χρεών.

1. Επί των αιτιάσεων σχετικά με την έννοια της εξαγωγικής ενισχύσεως

— Επιχειρήματα των διαδίκων

112 Η προσφεύγουσα επικρίνει την προσβαλλομένη απόφαση καθόσον η απόφαση αυτή κρίνει ότι η επίμαχη ενίσχυση πρέπει να χαρακτηριστεί ως «εξαγωγική ενίσχυση». Πάντως, σύμφωνα με την προσφεύγουσα, η Επιτροπή δεν καταλήγει στο συμπέρασμα αυτό εξετάζοντας την επίμαχη ενίσχυση ενόψει των αρχών του άρθρου 87 ΕΚ, αλλά διά της εις άτοπον απαγωγής, σύμφωνα με ένα δευτερεύουσας σημασίας κριτήριο που δεν βρίσκει κανένα έρεισμα στην εφαρμοστέα στις κρατικές ενισχύσεις κανονιστική ρύθμιση. Επιπλέον, η προσβαλλομένη απόφαση δικαιολογεί τον χαρακτηρισμό της «εξαγωγικής ενισχύσεως» λόγω ελλείψεως αποδείξεων, καταλογιστέας στις ιταλικές αρχές όσον αφορά τις επιπτώσεις των εξαγωγών εκτός Ιταλίας επί των εξαγωγών εκτός Σικελίας. Έτσι, η προσφεύγουσα φρονεί ότι η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 87 ΕΚ και διέπραξε υπέρβαση εξουσίας, εφόσον στην Επιτροπή εναπόκειται να αποδείξει ότι η επίμαχη ενίσχυση συνεπάγεται στρέβλωση του ανταγωνισμού στην κοινή αγορά.

113 Αυτός ο τρόπος αντιδράσεως έχει επιπτώσεις και από απόψεως αιτιολογίας. Πράγματι, η νομολογία του Δικαστηρίου θεσπίζει την αρχή ότι απόφαση που δεν περιλαμβάνει στοιχεία σχετικά με την κατάσταση στην οικεία αγορά, με τα μερίδια αγοράς της δικαιούχου της ενισχύσεως επιχειρήσεως, με τα ρεύματα των συναλλαγών για τα επίμαχα προϊόντα μεταξύ των κρατών μελών και των εξαγωγών των δικαιούχων της ενισχύσεως, δεν πληροί τις ελάχιστες προϋποθέσεις της αιτιολογίας (προαναφερθείσες αποφάσεις Γαλλία κατά Επιτροπής και CIRFS κ.λπ. κατά Επιτροπής). Συναφώς, η προσφεύγουσα επισημαίνει ότι τα αναφερόμενα στην αιτιολογική σκέψη 41 της προσβαλλομένης αποφάσεως στοιχεία όσον αφορά τις εξαγωγές ιταλικών εσπεριδοειδών και οπωροκηπευτικών δεν παρέχουν καμία ένδειξη ως προς το ποσοστό των προερχομένων από την Περιφέρεια της Σικελίας προϊόντων, ούτως ώστε η προσβαλλομένη επίπτωση της κρατικής ενισχύσεως στο κοινοτικό εμπόριο στοιχειοθετείται βάσει της «ελλείψεως πληροφοριακών στοιχείων», μέχρι αποδείξεως του αντιθέτου εκ μέρους των ιταλικών αρχών.

- 114 Η Επιτροπή επισημαίνει ότι, ακόμη κι αν είναι βάσιμες οι αιτιάσεις της προσφεύγουσας, δεν μπορούν να οδηγήσουν στην ακύρωση της προσβαλλομένης απόφασης, διότι αναφέρονται σε ένα απόσπασμα των αιτιολογικών σκέψεων το οποίο, βάσει ρητής αναφοράς της ίδιας της απόφασης, δεν έχει καμία επίπτωση στο διατακτικό (βλ. προσβαλλομένη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 55).

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 115 Η επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας, ότι η προσβαλλομένη απόφαση κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η επίμαχη ενίσχυση πρέπει να χαρακτηριστεί ως εξαγωγική ενίσχυση, δεν υφίσταται πράγματι, εφόσον προκύπτει ρητώς από την προσβαλλομένη απόφαση ότι, μολοντί ο χαρακτηρισμός αυτός είχε αρχικώς προταθεί, τελικώς εγκαταλείφθηκε.
- 116 Πράγματι, στην αιτιολογική σκέψη 55 της προσβαλλομένης απόφασης αναφέρεται ότι, απαντώντας στις παρατηρήσεις των ιταλικών αρχών περί αμφισβήτησης του γεγονότος ότι το κοινοποιηθέν μέτρο μπορεί να χαρακτηριστεί ως εξαγωγική ενίσχυση, η Επιτροπή έλαβε γνώση του γεγονότος ότι «η πώληση εκτός του εδάφους της περιφέρειας δεν πρέπει οπωσδήποτε να σημαίνει αποκλειστικώς την εξαγωγή εκτός του ιταλικού εδάφους και, κατά συνέπεια, στο πλαίσιο της παρούσας απόφασης, δεν εξακολούθησε η συγκεκριμένη εξέταση της ενισχύσεως σε σχέση με τον χαρακτηρισμό αυτό».
- 117 Ασφαλώς, είναι αληθές ότι, αφού διευκρινίστηκε ότι εγκαταλείφθηκε ο χαρακτηρισμός της εξαγωγικής ενισχύσεως, η ίδια αιτιολογική σκέψη 55 αναφέρει στη συνέχεια: «πάντως, ενόψει του ότι η μέθοδος υπολογισμού της ενισχύσεως (βλ. αιτιολογική σκέψη 23), όπως επισημαίνει η Επιτροπή στην απόφαση κινήσεως της διαδικασίας, αντιστοιχεί προφανώς στη μέθοδο υπολογισμού της εξαγωγικής ενισχύσεως και ενόψει του ότι οι ιταλικές αρχές στήριξαν τις παρατηρήσεις τους σε κατά γράμμα ερμηνεία του άρθρου 6 του περιφερειακού νόμου 68/95, χωρίς να παρέχουν τεκμηριωμένες αποδείξεις ως προς τα στοιχεία που αφορούν, παραδείγματος χάρη, τις εξαγωγές εκτός του εδάφους της περιφέρειας με προορισμό την Ιταλία και εκτός του ιταλικού εδάφους, η Επιτροπή δεν μπορεί να αποκλείσει ότι, εν τοις πράγμασι, η

ενίσχυση συνιστά επίσης εξαγωγική ενίσχυση». Παρ' όλ' αυτά, η παρατήρηση αυτή, που απλώς εκθέτει κάτι αυτονόητο —το γεγονός ότι η Επιτροπή δεν προβαίνει σε έλεγχο δεν σημαίνει εν τούτοις ότι η ενίσχυση δεν μπορεί ενδεχομένως να χαρακτηριστεί ως εξαγωγική ενίσχυση, αν τούτο αποδειχθεί—, δεν επιτρέπει το συμπέρασμα, στο οποίο καταλήγει η προσφεύγουσα, ότι η προσβαλλομένη απόφαση καταλήγει στο ότι η επίμαχη ενίσχυση πρέπει να χαρακτηριστεί ως εξαγωγική ενίσχυση.

- 118 Κατά συνέπεια, πρέπει να απορριφθούν οι αιτιάσεις σχετικά με την έννοια της εξαγωγικής ενισχύσεως άνευ άλλης εξετάσεως, εφόσον η Επιτροπή ρητώς αρνήθηκε να διατηρήσει τον χαρακτηρισμό αυτό στην προσβαλλομένη απόφαση.

2. Επί των αιτιάσεων σχετικά με τις έννοιες της ενισχύσεως για την ανασυγκρότηση των προβληματικών επιχειρήσεων και της ενισχύσεως στην απασχόληση

— Επιχειρήματα των διαδίκων

- 119 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η μνεία των εννοιών της ενισχύσεως για την ανασυγκρότηση των προβληματικών επιχειρήσεων και της ενισχύσεως στην απασχόληση στην προσβαλλομένη απόφαση είναι εντελώς αλυσιτελής. Οι ιταλικές αρχές ουδέποτε υποστήριξαν ότι η επίμαχη ενίσχυση μπορεί να χαρακτηριστεί άλλως εκτός από ενίσχυση για τα βραχυπρόθεσμα επιδοτούμενα δάνεια στον γεωργικό τομέα («πίστωση διαχείρισεως»), και δεν χρειάζεται να προσκομίσουν στοιχεία για το ότι η ενίσχυση ήταν διαφορετικής φύσεως. Συγκεκριμένα, η μνεία του άρθρου 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 στη διατήρηση των επιπέδων απασχολήσεως δεν χρησιμεύει για να προσδοθεί στην επίμαχη ενίσχυση ο χαρακτήρας ενισχύσεως στην απασχόληση, αλλά για να δικαιολογηθεί η σημασία της ενισχύσεως στο κοινωνικό πεδίο.

120 Η Επιτροπή φρονεί ότι η προσβαλλομένη απόφαση δεν έχει κανένα ελάττωμα συναφώς, εφόσον αποκλείει το συμβατό της επίμαχης ενισχύσεως με την κοινή αγορά ενόψει των κανόνων που τυγχάνουν εφαρμογής στις ενισχύσεις για την ανασυγκρότηση των προβληματικών επιχειρήσεων και στις ενισχύσεις στην απασχόληση.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

121 Επισημαίνεται ότι τα προβληθέντα συναφώς από την προσφεύγουσα επιχειρήματα δεν ασκούν επιρροή, εφόσον η προσφεύγουσα απλώς ισχυρίζεται ότι η μνεία των εννοιών της ενισχύσεως για την ανασυγκρότηση των προβληματικών επιχειρήσεων και της ενισχύσεως στην απασχόληση είναι εντελώς αλυσιτελής, πράγμα στο οποίο καταλήγει ακριβώς η προσβαλλομένη απόφαση.

122 Έτσι, μολονότι στην αιτιολογική σκέψη 56 της προσβαλλομένης αποφάσεως επισημαίνεται ότι οι ιταλικές αρχές δεν επικαλέστηκαν τη δυνατότητα η προβλεπόμενη στο άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 ενίσχυση να πληροί τις προϋποθέσεις που επιβάλλονται με τις κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές για τις κρατικές ενισχύσεις για την ανασυγκρότηση των προβληματικών επιχειρήσεων που εφαρμόζονται στον τομέα αυτό (ΕΕ C 283, της 19ης Σεπτεμβρίου 1997, σ. 2) και υπενθυμίζει το περιεχόμενο των προϋποθέσεων αυτών, καταλήγει ότι οι «εθνικές αρχές δεν προσκόμισαν καμία απόδειξη της συμβατότητας του επιμάχου μέτρου με τα προαναφερθέντα κριτήρια και κανένα αποδεικτικό συναφώς στοιχείο δεν προκύπτει από τις πληροφορίες που κοινοποίησαν οι ιταλικές αρχές».

123 Ομοίως, στην αιτιολογική σκέψη 58 της προσβαλλομένης αποφάσεως παρατηρείται ότι οι διατυπωθείσες από τις ιταλικές αρχές παρατηρήσεις «αναφέρονται αοριστως» σε υφιστάμενη του μέτρου και της διατηρήσεως του επιπέδου απασχολήσεως σχέση, για να τονιστεί ευθύς ότι δεν προσκομίστηκε καμία απόδειξη ως προς το αν η επίμαχη ενίσχυση τηρεί το πνεύμα και το γράμμα των κατευθυντηρίων γραμμών σχετικά με τις ενισχύσεις στην απασχόληση (ΕΕ C 334, της 12ης Δεκεμβρίου 1995, σ. 4). Συγκεκριμένα, η απόφαση τονίζει ότι, αν και το άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου

68/95 προβλέπει την ανάκληση και την επιστροφή της ενισχύσεως σε περίπτωση που οι δικαιούχοι δεν τηρούν την υποχρέωση διατηρήσεως του επιπέδου απασχολήσεως, η εν λόγω ενίσχυση δεν τηρεί προφανώς τις τασσόμενες με τις κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές προϋποθέσεις ως προς τις ενισχύσεις στην απασχόληση, εφόσον δεν προβλέφθηκε ως ενίσχυση για την προστασία της απασχολήσεως, το δε ποσό της δεν έχει καμία σχέση με τον αριθμό των εργαζομένων και η μορφή της είναι ανεξάρτητη των εξόδων μισθοδοσίας. Συνεπώς, η απόφαση καταλήγει ότι, ακόμη κι αν η επίμαχη ενίσχυση μπορεί έμμεσα να συμβάλει στη διατήρηση της απασχολήσεως, όπως συμβαίνει με πολλές άλλες κατηγορίες ενισχύσεων, δεν μπορεί πάντως να θεωρηθεί ως ενίσχυση στην απασχόληση υπό την έννοια των εφαρμοστέων εν προκειμένω κατευθυντηρίων γραμμών.

- 124 Κατά συνέπεια, οι αιτιάσεις σχετικά με τις έννοιες της ενισχύσεως για την ανασυγκρότηση προβληματικών επιχειρήσεων και της ενισχύσεως στην απασχόληση πρέπει να απορριφθούν.

3. Επί της αιτιάσεως σχετικά με την έννοια της ενισχύσεως λειτουργίας, χορηγηθείσας για την εξυγίανση των παρελθόντων χρεών

— Επιχειρήματα των διαδίκων

- 125 Η προσφεύγουσα επικρίνει τον περιλαμβανόμενο στην αιτιολογική σκέψη 59 της προσβαλλομένης αποφάσεως ισχυρισμό, που χαρακτηρίζει την επίμαχη ενίσχυση ως «ενίσχυση λειτουργίας, χορηγηθείσα για την εξυγίανση των παρελθόντων χρεών» χωρίς να εξετασθεί η προβληθείσα από τις εθνικές αρχές δικαιολογία όσον αφορά το γεγονός ότι τα ποσοστά επιτοκίων που εφάρμοζαν οι τράπεζες στη Σικελία είναι σαφώς ανώτερα των εφαρμοζομένων στην υπόλοιπη Ιταλία. Η προσφεύγουσα παρατηρεί επίσης ότι, χαρακτηρίζοντας την επίμαχη ενίσχυση ως ενίσχυση λειτουργίας, ασυμβίβαστη με τους κανόνες της κοινής αγοράς, η Επιτροπή δεν εξέτασε το ζήτημα του αν η ενίσχυση αυτή μπορεί να χαρακτηριστεί ως «εξαγωγική ενίσχυση» — χαρακτηρισμός που, αν ήταν εγκαίρως γνωστός στις εθνικές αρχές και, αν και εσφαλμένος επί της ουσίας, θα επέτρεπε εν πάση περιπτώσει τις παρεκκλίσεις του

άρθρου 87, τρίτο εδάφιο, στοιχεία α' και γ', ΕΚ στην εν λόγω ενίσχυση. Εξάλλου, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν αναζητεί να δικαιολογήσει κατά οποιονδήποτε τρόπο τον χαρακτηρισμό της ενισχύσεως λειτουργίας, και επομένως η προσβαλλομένη απόφαση πάσχει από έλλειψη αιτιολογίας.

- 126 Η Επιτροπή αμφισβητεί την επιχειρηματολογία αυτή υπενθυμίζοντας ότι η επίμαχη ενίσχυση χαρακτηρίστηκε ως ενίσχυση χορηγηθείσα για την εξυγίανση των παρελθόντων χρεών από τις ίδιες τις ιταλικές αρχές. Επιπλέον, η Επιτροπή επισημαίνει ότι η φύση της ως ενισχύσεως λειτουργίας δεν αμφισβητήθηκε ποτέ και δικαιολογήθηκε προσηκόντως στην αιτιολογική σκέψη 59 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Η Επιτροπή σημειώνει επίσης ότι το μέτρο αυτό δεν μπορεί, εν προκειμένω, να εγκριθεί ως πίστωση διαχειρίσεως, αφού η ύπαρξη διαφορετικών ποσοστών επιτοκίων μεταξύ της Σικελίας και της υπόλοιπης Ιταλίας δεν ασκεί συναφώς επιρροή, εφόσον η παράμετρος αυτή δεν απαιτείται από τους εφαρμοστέους στις εν λόγω πιστώσεις διαχειρίσεως κανόνες.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 127 Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 59 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η προβλεπόμενη στο άρθρο 6 του περιφερειακού νόμου 68/95 ενίσχυση, «η οποία δεν είναι προδήλως ενίσχυση υπέρ των επενδύσεων, δεν ανταποκρίνεται προφανώς στις προϋποθέσεις που προβλέπονται για τις βραχυπρόθεσμες επιδοτούμενες πιστώσεις, ούτε στις προϋποθέσεις για την ανασυγκρότηση προβληματικών επιχειρήσεων, ούτε στις προϋποθέσεις των ενισχύσεων στην απασχόληση, ούτε σε καμία από τις προβλεπόμενες σε άλλες νομικές βάσεις προϋποθέσεις παρεκκλίσεων», προκύπτει ότι είναι «απλή ενίσχυση λειτουργίας, χορηγηθείσα για την εξυγίανση παρελθόντων χρεών, οι συνέπειες της οποίας λήγουν με την παύση καταβολής της ενισχύσεως».
- 128 Στην αιτιολογική σκέψη 60, η προσβαλλομένη απόφαση υπενθυμίζει ότι, σε θέματα γεωργίας, η πάγια πρακτική της Επιτροπής ήταν η απαγόρευση χορηγήσεως ενισχύσεων λειτουργίας σε όλες τις περιφέρειες, ακόμη και σε αυτές όπου εφαρμόζονται

οι διατάξεις του άρθρου 87, παράγραφος 3, στοιχείο α', ΕΚ, εφόσον οι ενισχύσεις αυτές, ως τέτοιες, μπορούν να παρέμβουν στους μηχανισμούς κοινής οργάνωσης των αγορών που υπερέχουν των καθορισθέντων με τη Συνθήκη κανόνων.

- 129 Στη συνέχεια, η προσβαλλομένη απόφαση επισημαίνει, στην αιτιολογική σκέψη 61, ότι, δεδομένου ότι «οι παρατηρήσεις των ιταλικών αρχών επιβεβαιώνουν ότι ο σκοπός του επιμάχου μέτρου είναι η ελάφρυνση του χρέους των δικαιούχων και, ως προς τους δικαιούχους αυτούς, δεν υφίσταται καμία αντιπαροχή δυνάμενη να κριθεί ικανή να διευκολύνει την ανάπτυξη ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων ή ορισμένων περιοχών», το μέτρο αυτό δεν δικαιούται καμία από τις προβλεπόμενες στο άρθρο 87, παράγραφος 3, στοιχεία α' και γ', ΕΚ παρεκκλίσεις και δεν συμβιβάζεται συνεπώς με την κοινή αγορά.
- 130 Συναφώς, πρέπει να υπομνηστεί ότι, κατ' εφαρμογή πάγιας νομολογίας, οι ενισχύσεις λειτουργίας, δηλαδή οι ενισχύσεις που αποβλέπουν στο να απαλλάξουν μια επιχείρηση από τις δαπάνες στις οποίες θα έπρεπε η ίδια να υποβληθεί στο πλαίσιο της τρέχουσας διαχείρισης των συνήθων δραστηριοτήτων της, δεν εμπíπτουν καταρχήν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 87, παράγραφος 3. Πράγματι, κατά τη νομολογία, οι ενισχύσεις αυτές νοθεύουν, καταρχήν, τους όρους του ανταγωνισμού στους τομείς στους οποίους χορηγούνται, χωρίς ωστόσο να καθιστούν, ως εκ της φύσεώς τους, δυνατή την επίτευξη ενός από τους στόχους που καθορίζουν οι προμνησθείσες εξαιρετικές διατάξεις που προβλέπονται στη Συνθήκη ΕΚ (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 6ης Νοεμβρίου 1990, C-86/89, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-3891, σκέψη 18, και της 14ης Φεβρουαρίου 1990, C-301/87, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-307, σκέψη 50· απόφαση του Πρωτοδικείου της 8ης Ιουνίου 1995, T-459/93, Siemens κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-1675, σκέψη 48).
- 131 Εν προκειμένω, η προσφεύγουσα δεν προσκομίζει κανένα στοιχείο δυνάμενο να αντικρούσει τον ισχυρισμό της Επιτροπής ότι η χορήγηση ενισχύσεως προς εξυγίανση των παρελθόντων χρεών μειώνοντας το χρέος των δικαιούχων της συνιστά ενίσχυση λειτουργίας ασυμβίβαστη με τους σχετικούς με τις κρατικές ενισχύσεις κανόνες της Συνθήκης. Συναφώς, η ύπαρξη διαφορετικών ποσοστών επιτοκίων μεταξύ της Σικελίας και της υπόλοιπης Ιταλίας δεν αποτελεί δικαιολογία ικανή να καταστήσει την ενίσχυση αυτή συμβατή με τους προαναφερθέντες κανόνες, εφόσον το άρθρο 87, παράγραφος 3, ΕΚ δεν προβλέπει αυτό το είδος παρεκκλίσεως.

- 132 Κατά συνέπεια, η αιτίαση σχετικά με την έννοια της χορηγούμενης προς εξυγίανση των παρελθόντων χρεών ενισχύσεως λειτουργίας πρέπει να απορριφθεί.
- 133 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι πρέπει να απορριφθεί το σύνολο του τρίτου λόγου ακυρώσεως.

Επί του τετάρτου λόγου, που αντλείται από τη μη τήρηση ουσιωδών τύπων και εύλογης προθεσμίας για την ορθή διεξαγωγή των προβλεπομένων στο άρθρο 87 ΕΚ διαδικασιών

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 134 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν ολοκλήρωσε τη διοικητική διαδικασία εντός εύλογης προθεσμίας, δεδομένου ότι το προβλεπόμενο στον περιφερειακό νόμο 68/95 καθεστώς ενισχύσεων κοινοποιήθηκε στις 8 Αυγούστου 1995 και παρήλθαν πρακτικώς δύο έτη μεταξύ της αποφάσεως της 13ης Φεβρουαρίου 1998 περί κινήσεως της διαδικασίας του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ και της τελικής αποφάσεως της 22ας Δεκεμβρίου 1999.
- 135 Η Επιτροπή αμφισβητεί την επιχειρηματολογία αυτή ισχυριζόμενη κατ' αρχάς ότι η προθεσμία των 30 μηνών που παρήλθε μεταξύ της κοινοποιήσεως του προβλεπόμενου με τον περιφερειακό νόμο 68/95 καθεστώτος ενισχύσεων και της κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου και η προθεσμία των 22 μηνών της εν λόγω τυπικής διαδικασίας ελέγχου καταλογίζονται κατ' ουσίαν στις ιταλικές αρχές. Εξάλλου, η Επιτροπή επισημαίνει ότι η προθεσμία των 22 μηνών δεν μπορεί να θεωρηθεί υπερβολική ενόψει του άρθρου 7, παράγραφος 6, του κανονισμού 659/1999, από το οποίο προκύπτει ότι η προβλεπόμενη στη διάταξη αυτή προθεσμία των δεκαοκτώ μηνών δεν είναι επιτακτική και δεν μπορεί να επικριθεί μια ελαφρώς μεγαλύτερη προθεσμία.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 136 Πρέπει να υπομνηστεί ότι η εκ μέρους της Επιτροπής τήρηση εύλογης προθεσμίας κατά την έκδοση αποφάσεων μετά το πέρας διοικητικών διαδικασιών σε θέματα πολιτικής ανταγωνισμού συνιστά αρχή χρηστής διοικήσεως και το εύλογο της διάρκειας μιας τέτοιας διοικητικής διαδικασίας πρέπει να εκτιμάται σε συνάρτηση με τις ιδιαίτερες περιστάσεις κάθε υποθέσεως και, ιδίως, με το πλαίσιο της, τα διάφορα διαδικαστικά στάδια που η Επιτροπή οφείλει να ακολουθεί, το περίπλοκο της υποθέσεως καθώς και τη σημασία της για τα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη (βλ., σε θέματα κρατικών ενισχύσεων, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 11ης Δεκεμβρίου 1973, 120/73, Lorenz, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 815, σκέψη 4 της 24ης Νοεμβρίου 1987, 223/85, RSV κατά Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 4617, σκέψεις 12 έως 17· σε θέματα απορρίψεως καταγγελιών, απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Μαρτίου 1997, C-282/95 P, Guérin automobiles κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-1503, σκέψη 38).
- 137 Πάντως, εν προκειμένω, η προσφεύγουσα επισημαίνει απλώς ότι το προβλεπόμενο με τον περιφερειακό νόμο 68/95 καθεστώς ενισχύσεων κοινοποιήθηκε στις 8 Αυγούστου 1995, η απόφαση κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ λήφθηκε στις 13 Φεβρουαρίου 1998, η τελική απόφαση εκδόθηκε στις 22 Δεκεμβρίου 1999 και οι προθεσμίες αυτές δεν είναι εύλογες, χωρίς να προτείνει καμία δικαιολογία.
- 138 Συναφώς, πρέπει να υπομνηστεί ότι η προθεσμία των τριάντα μηνών μεταξύ της κοινοποίησεως του καθεστώτος ενισχύσεων και της κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου καταλογίζεται κατ' ουσίαν στις ιταλικές αρχές, που απάντησαν μερικώς ή ατελώς στις αιτήσεις της Επιτροπής για παροχή πληροφοριών, όπως αναφέρεται στην τρίτη αιτιολογική σκέψη της προσβαλλομένης αποφάσεως χωρίς να αμφισβητηθεί από την προσφεύγουσα. Η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για την προθεσμία αυτή.

- 139 Όσον αφορά την προθεσμία των είκοσι δύο μηνών μεταξύ της κινήσεως της τυπικής διαδικασίας ελέγχου και της τελικής αποφάσεως, από το άρθρο 7, παράγραφος 6, του κανονισμού 659/1999, που άρχισε να ισχύει στις 16 Απριλίου 1999, προκύπτει ότι «η Επιτροπή καταβάλλει όσο το δυνατό μεγαλύτερες προσπάθειες να εκδώσει απόφαση εντός προθεσμίας δεκαοκτώ μηνών από της κινήσεως της διαδικασίας». Επομένως, προθεσμία είκοσι δύο μηνών δεν μπορεί να θεωρηθεί μη εύλογη για τον λόγο και μόνο ότι υπερβαίνει αυτή την προθεσμία των δεκαοκτώ μηνών, η οποία, μολονότι συνιστά ένα στόχο που πρέπει να τηρηθεί, δεν αποτελεί παρ' όλ' αυτά επιτακτική προθεσμία. Επιπλέον, η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί ότι η περίοδος της σχετικής αδράνειας, που μεσολάβησε κατά το μέσο της τυπικής διαδικασίας ελέγχου, καταλογίζεται στις ιταλικές αρχές από τις οποίες είχαν —ανεπιτυχώς— ζητηθεί διευκρινίσεις όσον αφορά, μεταξύ άλλων, τον ενδεχόμενο χαρακτηρισμό της εξαγωγικής ενισχύσεως.
- 140 Επομένως, ο τέταρτος λόγος ακυρώσεως πρέπει να ακυρωθεί.
- 141 Κατά συνέπεια, η προσφυγή πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό της.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 142 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα. Επειδή η προσφεύγουσα ηττήθηκε, η δε Επιτροπή ζήτησε να καταδικαστεί η προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα, η προσφεύγουσα πρέπει να φέρει, εκτός των δικών της δικαστικών εξόδων, και τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Επιτροπή.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (πέμπτο πενταμελές τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) Απορρίπτει την προσφυγή.**

- 2) Καταδικάζει την προσφεύγουσα στα δικά της δικαστικά έξοδα και στα δικαστικά έξοδα της Επιτροπής.**

García-Valdecasas

Lindh

Cooke

Meij

Legal

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 27 Νοεμβρίου 2003.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

H. Jung

García-Valdecasas